

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
univerzitetnega programa**

**SVET EVROPE IN EVROPSKA KONVENCIJA O
VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC IN
TEMELJNIH SVOBOŠČIN**

Bitja Kreže

Ljubljana, junij 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
univerzitetnega programa

**SVET EVROPE IN EVROPSKA KONVENCIJA O VARSTVU
ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN**

Kandidatka: Bitja Kreže
Številka indeksa: 04034409

Mentorica: Doc. dr. Alenka Kuhelj

Ljubljana, junij 2009

POVZETEK

Človekove pravice in njihovo varstvo imajo v sodobni družbi poseben pomen in vlogo. Zagotovljene so že z ustavo. Njihova lastnost je, da pripadajo vsakomur in so neodtujljive; nihče ne sme biti prikrajšan za tiste pravice, ki mu pripadajo. V času globalizacije, političnega, gospodarskega in kulturnega povezovanja držav se vedno pogosteje pojavljajo njihove kršitve, zato se je pojavila potreba po nekem skupnem mednarodnem varnostnem mehanizmu. V diplomskem delu obravnavam Svet Evrope kot vodilno evropsko organizacijo na področju varstva človekovih pravic. V drugem delu je pozornost posvečena Evropski konvenciji o varstvu človekov pravic in temeljnih svoboščin. Predstavljeni bodo vloga Sveta Evrope na področju varovanja človekovih pravic, pomen Evropske konvencije o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, pravice, ki jih varuje, in Evropsko sodišče za človekove pravice kot varuh s konvencijo zagotovljenih pravic.

Ključne besede: Svet Evrope, Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Evropsko sodišče za človekove pravice, človekove pravice in svoboščine, kršitev, protokol

SUMMARY

In modern society, the human rights and their protection have a special role and importance. They are constitutionally assured. Their characteristic is that they belong to everyone and are inalienable, no one shall be deprived of those rights. In times of globalization, political, economic and cultural integration they are increasingly violated, so there is need for a common international security mechanism. My diploma work describes the sittings of the Council of Europe as a leading European organization in the field of human rights protection. The second part of the diploma work is focused on the European Convention on the protection of human rights and fundamental freedoms. It presents the role of the Council of Europe in the field of protection of human rights, the importance of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, the rights it protects and the European Court of Human Rights, as a guardian of the rights guaranteed by the Convention.

Keywords: Council of Europe, European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, the European Court of Human Rights, human rights and freedoms, offence, protocol

KAZALO

POVZETEK.....	ii
SUMMARY.....	iii
1 UVOD	1
2 SVET EVROPE.....	4
2.1 PREDSTAVITEV SVETA EVROPE	4
2.2 ORGANI IN USTANOVE SVETA EVROPE.....	6
2.2.1 Odbor ministrov Sveta Evrope	6
2.2.2 Parlamentarna skupščina Sveta Evrope	8
2.2.3 Kongres lokalnih in regionalnih oblasti	11
2.2.4 Komisar za človekove pravice.....	12
2.2.5 Evropsko sodišče za človekove pravice.....	13
2.2.6 Generalni sekretar	15
2.3 SVET EVROPE IN ČLOVEKOVE PRAVICE	15
2.3.1 Splošno o človekovih pravicah	15
2.3.2 Evropska socialna listina	17
2.3.3 Preprečevanje mučenja.....	18
2.3.4 Narodne manjšine	18
2.3.5 Mediji	19
2.3.6 Enakost med spoloma.....	20
2.3.7 Boj proti rasizmu in nestrpnosti	20
2.3.8 Boj proti trgovini z ljudmi.....	20
2.3.9 Program »Policija in človekove pravice«	21
2.3.10 Ozaveščanje glede človekovih pravic	22
2.3.11 Človekove pravice in Evropska unija	22
3 EVROPSKA KONVENCIJA O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN	25
3.1 PREDSTAVITEV EVROPSKE KONVENCIJE O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN	25
3.2 VSEBINA EVROPSKE KONVENCIJE O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN.....	26
3.2.1 Pravice in svoboščine.....	27
3.2.2 Evropsko sodišče za človekove pravice.....	32
3.2.3 Razne določbe.....	34
3.2.4 PROTOKOL h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in svoboščin.....	35
3.2.5 PROTOKOL ŠTEVILKA 4 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in svoboščin, ki zagotavlja določene pravice in svoboščine, ki še niso vključene v Konvencijo in v prvi Protokol h Konvenciji.....	36

3.2.6	PROTOKOL ŠTEVILKA 6 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki zadeva odpravo smrtne kazni.....	36
3.2.7	PROTOKOL ŠTEVILKA 7 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin	37
3.2.8	PROTOKOL ŠTEVILKA 12 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin	38
3.2.9	PROTOKOL ŠTEVILKA 13 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin glede odprave smrtne kazni v vseh okoliščinah	38
3.2.10	PROTOKOL ŠTEVILKA 14 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki spreminja nadzorni sistem konvencije.....	39
4	ZAKLJUČEK	42
	LITERATURA.....	455
	VIRI.....	47
	SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC.....	50
	IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA.....	51

1 UVOD

Naslov diplomskega dela je Svet Evrope in Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic. Pri pisanju se bom osredinila predvsem na dejavnosti Sveta Evrope na področju človekovih pravic, Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic, vključno z njenimi protokoli, in na Evropsko sodišče za človekove pravice, ki varuje s konvencijo priznane pravice. Človekove pravice in njihovo varstvo je postalo evropski problem po drugi svetovni vojni, ko se je pokazala potreba po enotnih standardih varovanja in zaščite človekovih pravic; v ta namen je bilo po vojni organiziranih kar nekaj organizacij, ki se bolj ali manj uspešno borijo proti kršitvam in zlorabi teh pravic (OZN, Svet Evrope, varuhi človekovih pravic, razne agencije, komisije ipd.). Te organizacije sprejemajo mednarodne dokumente (deklaracije, konvencije in drugo), s katerimi uredijo problematična področja, in so hkrati tudi zavezujoči za vse države podpisnice.

Človekove pravice so pravice vseh ljudi; pridobimo jih z rojstvom, pripadajo vsakomur, ne glede na spol, raso, jezik, narodnost, vero, prepričanje, premoženje. Zapisane so v Deklaraciji o človekovih pravicah, raznih konvencijah in v Ustavi. V slovenski ustavi so med drugim zapisane naslednje človekove pravice in temeljne svoboščine: enakost pred zakonom, prepoved mučenja, varstvo osebne svobode, enako varstvo pravic, domneva nedolžnosti, svoboda gibanja, pravica do osebne dostojanstva in varnosti, svoboda izražanja, svoboda dela itd. Ker so človekove pravice neodtujljive in pripadajo vsakomur že od dne rojstva, se jih ne sme kršiti. Zato morajo biti ustrezno pravno zavarovane. To zagotovimo z zakonodajo. Različne države imajo to področje različno urejeno, podlaga za pravno ureditev te tematike pa so razne mednarodne konvencije in drugi dogovori, ki jih morajo države podpisnice dosledno spoštovati. Najpomembnejši dokument na področju varstva človekovih pravic je Deklaracija o človekovih pravicah, poleg njega pa tudi Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Z varstvom človekovih pravic se ukvarjajo številne mednarodne ustanove, med drugim tudi Svet Evrope, ki trenutno šteje 47 držav članic. Vse te države so se z vstopom obvezale, da bodo spoštovale in varovale človekove pravice in svoboščine.

V diplomskem delu bom predstavila eno izmed najpomembnejših mednarodnih organizacij, ki varuje človekove pravice, to je Svet Evrope. Svet Evrope rešuje vsa pomembnejša vprašanja evropske družbe razen obrambe. Njegov program dela obsega človekove pravice, medije, pravno sodelovanje, socialno usklajenost, zdravstvo, izobraževanje, kulturo in kulturno dediščino, šport, mladino, lokalno demokracijo in čezmejno sodelovanje ter okolje in prostorsko načrtovanje. Statut Sveta Evrope določa, da so glavni cilji te organizacije razvijati tesnejšo povezanost med evropskimi državami, spodbujati socialni in ekonomski razvoj, skrbeti za vladavino prava in uresničevanje demokracije v vseh državah članicah. Te cilje uresničuje s pomočjo razprav o skupnih vprašanjih članic, s pomočjo pogodb in drugih dokumentov ter skupnih akcij. Zelo pomembno vlogo igra Svet Evrope na

področju varstva človekovih pravic, ki je tudi ena izmed prioritet organizacije. Svet Evrope je nastal kmalu po drugi svetovni vojni, ko je Evropa spoznala, da je treba vzpostaviti skupne standarde in temelje varovanja človekovih pravic. Le-te so bile med drugo svetovno vojno grobo kršene, zato je bilo treba ukrepati, da se zgodovina ne bi ponovila. Svet Evrope je svojo nalogo vzel resno, kar je razvidno iz vseh konvencij in programov, ki so bili sprejeti.

Med pomembnejše konvencije sodijo Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki je temelj, podlaga za preostale, Konvencija o preprečevanju mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, Okvirna konvencija o varstvu narodnih manjšin, Evropska konvencija o boju proti trgovanju z ljudmi, Evropska socialna listina ter Evropska deklaracija o svobodi izražanja in obveščanja. Poleg konvencij so pomembni tudi razni programi, komisije in odbori, ki v kombinaciji s pogodbami skrbijo za varstvo in spoštovanje človekovih pravic. Daleč najpomembnejši organ na področju varstva človekovih pravic je Evropsko sodišče za človekove pravice, ki je bilo ustanovljeno z Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic. Poleg sodišča je Svet Evrope ustanovil še Evropsko komisijo za boj proti rasizmu in nestrpnosti, Evropski odbor za preprečevanje mučenja, Usmerjevalni odbor za enakost moških in žensk, sprejel je tudi program Policijska in človekove pravice ter program ADACS, katerih namen je ozaveščanje in pospeševanje spoštovanja človekovih pravic.

Daleč najpomembnejša mednarodna pogodba Sveta Evrope s področja človekovih pravic je Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Konvencija postavlja temelje varovanja človekovih pravic v Evropi z željo ohraniti in še naprej razvijati varstvo le-teh; predstavlja prvi korak na poti h kolektivni pravni zaščiti nekaterih pravic, ki jih priznava že Splošna deklaracija o človekovih pravicah. Konvencija med drugimi varuje pravico do življenja, svobode in varnosti, do poštenega sojenja; vsebuje razne prepovedi, kot so npr.: prepoved mučenja, diskriminacije, prepoveduje tudi smrtno kazen itd. S konvencijo je bilo leta 1998 ustanovljeno Evropsko sodišče za človekove pravice. Sodišče je pomembno zato, ker s svojimi sodbami razlaga pomen posameznih določb konvencije in zagotavlja, da države podpisnice konvencije dosledno spoštujejo pravice in jamstva, določena v njej. Na to sodišče se lahko pritoži vsak, ki meni, da je osebno in neposredno prizadet zaradi kršitve pravice ali jamstva, določenega v konvenciji in njenih protokolih.

V diplomskem delu bo poudarek predvsem na Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter na Evropskem sodišču za človekove pravice.

V prvem delu diplomskega dela bom na kratko predstavila Svet Evrope, njegovo ustanovitev in cilje, ki jih določa že statut Sveta Evrope.

Drugi del predstavlja organe in ustanove Sveta Evrope. Ti so odbor ministrov, parlamentarna skupščina, kongres lokalnih in regionalnih oblasti, komisar za človekove pravice, evropsko sodišče za človekove pravice in generalni sekretar.

Tretji del se osredinja na dejavnosti Sveta Evrope na področju človekovih pravic. Varstvo človekovih pravic je eden izmed pomembnejših ciljev Sveta Evrope in obsega preprečevanje mučenja, varstvo narodnih manjšin, medije, prizadevanja za enakost med spoloma, boj proti rasizmu, nestrpnosti in trgovanju z ljudmi ter pospeševanje in ozaveščanje ljudi o varstvu in spoštovanju človekovih pravic z različnimi programi.

Četrty del diplomskega dela zajema Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic. Podrobno bodo predstavljeni vsebina konvencije, pravice in prepovedi, ki jih določa, poleg tega pa tudi Evropsko sodišče za človekove pravice oziroma sam postopek odločanja pred sodiščem.

V petem delu bom predstavila še protokole, ki spreminjajo in dopolnjujejo konvencijo. Predstavljeni bodo protokoli številka 1, 4, 6, 7, 12, 13 in 14.

Pri pisanju diplomskega dela bom uporabila študijo domače in tuje literature ter internetnih virov.

2 SVET EVROPE

2.1 PREDSTAVITEV SVETA EVROPE

Svet Evrope (v nadaljevanju: SE ali Svet) je bil ustanovljen 5. maja 1949 z Londonskim sporazumom. Ustanovne članice so: Belgija, Danska, Francija, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Švedska in Združeno kraljestvo. Svet Evrope danes šteje 47 držav članic; naštete so po datumu pristopa: Grčija in Turčija (1949), Islandija in Nemčija (1950), Avstrija (1956), Ciper (1961), Švica (1963), Malta (1965), Portugalska (1976), Španija (1977), Liechtenstein (1978), San Marino (1988), Finska (1989), Madžarska (1990), Poljska (1991), Bolgarija (1992), Estonija, Litva, Slovenija, Češka republika, Slovaška, Romunija (1993), Andora (1994), Latvija, Albanija, Moldavija, Ukrajina, Makedonija (1995), Rusija in Hrvaška (1996), Gruzija (1999), Armenija in Azerbajdžan (2001), Bosna in Hercegovina (2002), Srbija (2003), Monako (2004), Črna gora (2007).

Na ustanovitev SE je imela velik vpliv predvsem druga svetovna vojna oziroma njene posledice. Po koncu vojne so se na politični ravni pojavljale razne pobude, da bi ustanovili neko organizacijo, ki bi povezala Evropo, jo združila in preprečila nadaljnje konflikte. Tako se je na eni strani zgodila ustanovitev Evropske unije, leta 1949 pa tudi Sveta Evrope. Evropska unija je bila ustanovljena z namenom, da bi Evropo povezali na politični in ekonomski ravni. To so storili najprej z ustanovitvijo Evropske skupnosti za premog in jeklo (1950), s katero so vzpostavili skupen trg za premog in jeklo, leta 1957 pa so ustanovili še Evropsko gospodarsko skupnost. Tako so ustanovne članice omogočile skupni trg ter nastanek skupne kmetijske in trgovinske politike. Vse aktivnosti Evropske unije na začetku njenega delovanja so usmerjene predvsem v vzpostavitev enotnega trga med državami članicami s štirimi svoboščinami: prost pretok blaga, ljudi, storitev in kapitala. Medtem ko je Evropsko unijo zanimal predvsem ekonomski element povezovanja evropskih držav, se je Svet Evrope usmeril v druga področja. Tako si že od samega začetka prizadeva za uveljavitev in razvoj demokracije v evropskih državah, varovanje človekovih pravic in za spoštovanje pravne države.

Ta ima danes 47 držav članic; vse so se zavezale, da bodo spoštovale človekove pravice, demokracijo in pravno državo. Tako naj bi dosegli povezanost evropskih držav in poskrbeli za njihovo ohranitev.

»Prva naloga Sveta Evrope je bila zblížati evropske države, ki si delijo demokratične vrednote in ki so utemeljene na idealih osebne in politične svobode ter pravne države.

Svet Evrope je postal simbol in utelešenje zahodnoevropske zavezanosti liberalni demokraciji. Pozneje je širitev okrepila njegovo vlogo organizacije, namenjene varovanju in pospeševanju pluralne demokracije po vsej Evropi« (Benoit-Rohmer in Klebes, 2006, str. 28).

»Svet Evrope je ena najstarejših evropskih mednarodnih organizacij in prva, ki je v svojem okrilju združila države celotnega kontinenta, torej ob zahodnih ustanovnih članicah tudi nove demokracije, nastale po padcu berlinskega zidu« (Ribičič, 2007, str. 109).

Spoštovanje vladavine prava ter jamstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin sta dva pogoja, ki jih mora izpolniti vsaka država, ki želi postati članica SE.

Svet Evrope se ukvarja z reševanjem težav na naslednjih področjih: človekove pravice, mediji, pravno sodelovanje, socialna usklajenost, zdravstvo, izobraževanje, kultura in kulturna dediščina, šport, mladina, lokalna demokracija in čezmejno sodelovanje ter okolje in prostorsko načrtovanje (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Predstavitev Sveta Evrope – Na kratko).

Občasno organizira konference področnih ministrov, na katerih naredijo analizo pomembnejših težav z njihovih področij, prav tako spodbujajo stalne stike med ministrstvi, ki se v državah članicah ukvarjajo z enakimi zadevami, ter pripravijo projekte, ki naj bi jih izvajali skupno in predlagajo dejavnosti za program dela Sveta. (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Predstavitev Sveta Evrope – Na kratko).

»Delo Sveta Evrope vodi v evropske konvencije in sporazume, na podlagi katerih države članice ustrezno usklajujejo in spreminjajo svojo zakonodajo. Svet Evrope sprejema tudi delne sporazume kot obliko sodelovanja v različnih razsežnostih, kar posameznim državam omogoča izvajanje posebnih dejavnosti v skupnem interesu ob soglasju drugih članic« (Kalčina, 2005a, str. 9).

»Sklepanje pogodb je eno izmed sredstev, ki jih Svet uporablja za izpolnjevanje svojega statutarnega cilja, po katerem naj bi si prizadeval za tesnejšo povezanost med članicami, ščitil in nadalje razvijal ideale in načela, ki so njihova skupna dediščina, ter pospeševal njihov gospodarski in socialni napredek« (Benoit-Rohmer in Klebes, 2006, str. 103).

Vlade držav članic financirajo delovanje SE. Višina prispevkov v proračun organizacije je odvisna od števila prebivalcev in premožnosti posamezne države članice.

Uradna jezika organizacije sta angleščina in francoščina, v parlamentarni skupščini pa se poleg teh dveh uporabljajo še nemščina, italijanščina in ruščina (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Predstavitev Sveta Evrope – Na kratko).

Svet Evrope ima med svojimi cilji zapisano, da bo skrbel in zagotavljal varstvo, razvoj, ozaveščanje, uveljavljanje in spoštovanje človekovih pravic, raznolikosti,

pravne države in demokracije ter iskal rešitve aktualnih problemov v njegovih članicah.

2.2 ORGANI IN USTANOVE SVETA EVROPE

Svet Evrope ima naslednje organe in ustanove: Odbor ministrov, Parlamentarna skupščina, Kongres lokalnih in regionalnih oblasti, Generalni sekretar Sveta Evrope, Evropsko sodišče za človekove pravice in Komisar za človekove pravice.

2.2.1 Odbor ministrov Sveta Evrope

»Odbor ministrov je vrhovno medvladno telo Sveta z izključno oblastjo, da deluje in odloča v njegovem imenu. V odboru se člani vlad srečajo in enakopravno razpravljajo o mnenjih svojih držav do različnih evropskih težav ter sodelujejo v iskanju evropskih rešitev zanje. Odbor omogoča kolektivno odločanje in spodbuja sodelovanje med državami članicami pri vseh vprašanjih, za katere je Svet pristojen« (Benoit-Rohmer in Klebes, 2006, str. 60, 61).

Odbor ministrov je izvršni organ SE, saj sprejema odločitve v njegovem imenu, in sicer na vseh področjih, ki so v pristojnosti Sveta. Sestavljajo ga zunanji ministri držav članic ali njihovi stalni diplomatski predstavniki v Strasbourgu. Odbor ministrov je varuh temeljnih vrednot SE. To vlogo si deli s Parlamentarno skupščino; skupaj nadzorujeta, da države članice ravnajo skladno s prevzetimi obveznostmi (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Organi in institucije – Odbor ministrov).

»Odbor ministrov ima široke odgovornosti. Po 15. členu statuta na priporočilo skupščine ali lastno pobudo »obravnava ukrepe, potrebne za uresničitev cilja Sveta Evrope, vključno s sprejemanjem konvencij in sporazumov ter skupnih politik vlad o posameznih vprašanjih.«

»Odbor je forum za dialog in politično sodelovanje med državami članicami, kar je pogoj za kolektivno sprejemanje odločitev o zadevah, ki so v pristojnosti Sveta. Svoje odločitve objavi v obliki priporočil državam članicam ali mednarodnih sporazumov. Obe obliki omogočata usklajevanje zakonodaj držav članic« (Benoit-Rohmer in Klebes, 2006, str. 64).

»Njegova najpomembnejša naloga je sprejemati mednarodne sporazume (konvencije), ki gredo v podpis in ratifikacijo državam članicam. Poleg tega je odgovoren za dialog z državami članicami, ki jim s priporočili svetuje dograjevanje njihove pravne ureditve. Z izjemo EKČP gre za pravno nezavezujoče odločitve, saj se države članice same odločajo, ali bodo ratificirale posamezno konvencijo in spoštovale priporočila Odbora ministrov« (Ribičič, 2007, str. 117).

Odbor ministrov sprejema program dejavnosti in proračun SE ter razpravlja o vprašanjih s področij, na katerih je potrebno usklajeno delovanje na vseevropski ravni. Odbor ministrov prav tako določa ukrepe, ki jih je treba izvesti po priporočilih Parlamentarne skupščine in Kongresa lokalnih in regionalnih skupnosti Evrope ter na podlagi predlogov raznih medvladnih odborov in konferenc področnih ministrov (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Organi in institucije – Odbor ministrov).

Poleg vsega tega odbor ministrov opravlja še nadzorno funkcijo. To pomeni, da skrbi za to, da vse države članice spoštujejo prevzete obveze, določene v statutu Sveta Evrope, kot so: spoštovanje pravne države, človekovih pravic in temeljnih svoboščin, doseganje večje enotnosti ter pospeševanje gospodarskega in družbenega napredka. Odbor nadzoruje, da vse države članice spoštujejo svoje obveznosti, pri tem pa jim zagotavlja ustrezne razmere in vire, da lahko države to nalogo opravijo. Odbor je pristojen še za nadzor izvajanja odločb Sodišča za človekove pravice. Pri tem preverja, ali je država plačala pravično zadoščenje, ki ga je dosodilo sodišče, in ali je država izpolnila vse druge obveznosti iz sodbe Sodišča za človekove pravice (na primer, kakšne ukrepe je država sprejela za odpravo in preprečitev nadaljnjih podobnih kršitev).

»Začetek veljavnosti protokola št. 14 bi moral zagotoviti hitrejše in učinkovitejše izvrševanje sodb sodišča. Po novem postopku lahko odbor (z dvetretinjsko večino vseh predstavnikov) odloči, da sodišče zaprosi za razlago sodbe, če nejasnosti ovirajo njeno izvršitev. Odgovor sodišča reši vsa sporna vprašanja glede razlage sodbe in tako olajša nadziranje njenega izvrševanja (novi 46. člen, ki ga je spremenil protokol št. 14)« (Benoit-Rohmer in Klebes, 2006, str. 66).

Odbor ministrov običajno sprejema svoje odločitve z dvetretinjsko večino oddanih glasov, za odločanje o postopkovnih vprašanjih pa zadošča že navadna večina.

Člani Odbora ministrov so zunanji ministri držav članic. Vsak minister lahko imenuje svojega namestnika, ki je pooblaščen, da odloča v njegovem imenu. Odločitev, ki jo sprejme namestnik, ima enako veljavo kot ministrova odločitev. Namestnik je hkrati tudi stalni predstavnik države članice in je v stalnem stiku z organizacijo.

Zunanji ministri držav članic se srečujejo enkrat letno v Strasbourgu, seje po navadi trajajo dva dni in se sklenejo s končnim poročilom ministrov. Poleg rednih razprav o aktualnih problemih evropske družbe ministri podajo tudi oceno evropskega sodelovanja in trenutnih političnih razmer. Minister vsake države članice predseduje odboru en šestmesečni mandat. Država, ki predseduje Odboru ministrov, predseduje tudi celotni organizaciji.

Namestniki ministrov se srečujejo enkrat tedensko, delujejo v imenu ministrov in opravljajo večino vsakodnevnih nalog Odbora ministrov (zato se srečujejo pogosteje kot ministri). Njihova pooblastila segajo tudi na področje človekovih pravic (na izvrševanje sodb) in na nadzor izvajanja obveznosti.

Znotraj Odbora ministrov deluje Sekretariat odbora ministrov, ki je sestavljen iz 25 članov Generalnega sekretariata. Predseduje mu Sekretar odbora ministrov, ki zaseda položaj Generalnega direktorja. Naloga Sekretariata je priprava srečanj ministrov in njihovih namestnikov.

Leta 1975 je bil ustanovljen Urad namestnikov. Sestavljen je iz šestih članov: trenutni predsedujoči, zadnja dva in prihodnji trije predsedujoči odboru. Srečujejo se dvakrat mesečno, imajo upravno in poslovno funkcijo, vključno s pripravo sestankov Odbora ministrov. Urad namestnikov skrbi za to, da so vsi programi predsedovanja (predhodni program in program, ki mu sledi) usklajeni med seboj, da se dopolnjujejo in nadaljujejo začete projekte (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Organi in institucije – Odbor ministrov).

2.2.2 Parlamentarna skupščina Sveta Evrope

»Parlamentarna skupščina je po statutu Sveta Evrope eden izmed dveh glavnih organov Sveta in zastopa glavne politične težnje držav članic. Skupščina se šteje za gonilno silo pri širjenju evropskega sodelovanja na vse demokratične države v Evropi« (Kalčina, 2005a, str. 15).

Je prva evropska skupščina na splošno. Z leti je dobila pristojnost, da sama izbira program svojega dela, katere teme bo uvrstila na dnevni red in katere ne. Skupščina obravnava aktualne teme, probleme sodobne družbe ter druga pomembna vprašanja in težave, s katerimi se srečujejo evropske države. Njena vloga je bolj posvetovalna.

»Zgodovinski dogodki v srednji in vzhodni Evropi na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja so bili za skupščino enkratni izziv in priložnost, da pomaga te države pripeljati v skupnost evropskih demokracij in da spodbuja pristno medparlamentarno sodelovanje med vsemi evropskimi narodi. Tako skupščina prispeva h graditvi večje Evrope brez meja in ločnic« (Kalčina, 2005a, str. 15).

Skupščina šteje 318 članov, prav toliko je njihovih namestnikov. Člane in namestnike izvolijo ali imenujejo parlamenti držav članic. Pogoji je, da je vsak član parlamentarne skupščine hkrati tudi član nacionalnega parlamenta. Vsaka država ima lahko od dva do osemnajst predstavnikov. Število sedežev v skupščini se določi glede na število prebivalcev posamezne države. Uradna jezika SE sta angleščina in francoščina, iz proračuna pa se financira tudi prevajanje v nemščino, ruščino in v italijanščino, za kar poskrbi Skupščina.

Sprejema priporočila odboru ministrov in resolucije, sklepe in mnenja, s katerimi poskuša vplivati na konvencije. Skupščina ima velik vpliv na odbor ministrov, predvsem s svojimi priporočili, ki jih mora odbor upoštevati pri sprejemanju odločitev in na njihovi podlagi ustrezno ukrepati. Poleg tega svetuje odboru pri sprejemu novih

članic, osnutkih pogodb, protokolov, proračunu in izvajanju Socialne listine. Odbor ministrov je lahko prisoten na razpravah skupščine, na katerih lahko posamezni člani tudi sodelujejo. Skupščina ima pravico, da odboru postavlja pisna ali ustna vprašanja, ne more pa ga nadzorovati. Odbor mora pripraviti poročilo o svojih dejavnostih za vsako zasedanje skupščine (po Benoit-Rihmer in Klebes, 2006, str. 86, 87).

Skupščina ima tudi volilno funkcijo. Izmed svojih članov voli predsednika skupščine, ta vodi delo skupščine. Njegov mandat po navadi traja tri leta. Pristojna je tudi za izvolitev generalnega sekretarja SE in njegovega namestnika, generalnega sekretarja Parlamentarne skupščine, komisarja SE za človekove pravice ter sodnikov Evropskega sodišča za človekove pravice.

Parlamentarno skupščino sestavljajo politične skupine, urad, stalni odbor, skupni odbor in odbori skupščine.

V Skupščini je trenutno pet političnih skupin: Socialistična skupina (SOC), Skupina evropske ljudske stranke (ELS/KD), Evropska demokratična stranka (EDS), Liberalna, demokratična in reformistična skupina (LDR), Skupina združene evropske levice (ZEL). Vse politične skupine morajo pri svojem delu skrbeti za ugled političnega pluralizma, spoštovati morajo vladavino prava in človekove pravice ter vrednote in načela SE. Vsak član Skupščine se prostovoljno odloči, član katere skupine bo.

Naloge Urada so, da posreduje dokumente odboru, pripravlja dnevne rede sej skupščine, ureja vsakodnevne zadeve, sodeluje z drugimi mednarodnimi organi, pomaga predsedniku in da spremlja zunanje odnose skupščine. Člani Urada parlamentarne skupščine so: predsednik skupščine, devetnajst podpredsednikov in vodje političnih skupin ali njihovi predstavniki.

Stalni odbor deluje v imenu Skupščine, kadar ta ne zaseda, sestavljen pa je iz Urada skupščine, predsednikov nacionalnih delegacij in predsednikov generalnih odborov.

Skupni odbor sestavljajo predstavniki vlad držav članic in določeno število predstavnikov Skupščine. Skupni odbor predstavlja vez med odborom, ministrom in parlamentarno skupščino, saj skrbi za dobre odnose in usklajeno delovanje med njima.

Skupščina ima, kot določa Pravilnik skupščine, deset odborov, od katerih ima Odbor za poslovanje in imunitete 52 sedežev, vsi preostali pa imajo 84 sedežev. Odbori so:

- Odbor za politične zadeve;
- Odbor za pravne zadeve in človekove pravice;
- Odbor za gospodarske zadeve;
- Odbor za socialne zadeve, zdravje in družino;
- Odbor za migracije, begunce in demografijo;
- Odbor za kulturo, znanost in izobraževanje;
- Odbor za okolje, kmetijstvo, lokalne in regionalne zadeve;

- Odbor za politiko enakih možnosti za moške in ženske;
- Odbor za poslovnik in imunitete;
- Odbor za nadzor.

V teh odborih sedijo člani parlamenta ali njihovi namestniki, predlagajo jih nacionalne delegacije, njihov mandat pa mora potrditi skupščina. Glavna naloga odborov je priprava poročil, poleg tega tudi organizirajo zasedanja, forume, pogovore in konference na izbrano temo, njihovi sklepi se lahko uporabijo pri pripravi poročila, ki ga posredujejo Skupščini. Odbori razpravljajo o vseh vprašanjih, o katerih se skupščina ali stalni odbor z njimi posvetujejo (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Organi in institucije – Parlamentarna skupščina).

Za delo skupščine je pomembna tudi glavna pisarna. Je nekakšen varuh pravil Poslovnika skupščine. Članom delegacij, skupščine, političnih skupin, sekretariatov in uradnikom svetuje pri doseganju njihovih ciljev. Prav tako sprejema pobude, vprašanja, pisne deklaracije, amandmaje in poročila odborov. V glavni pisarni se vložijo tudi nekatere kandidature.

»Čeprav se ne imenuje več posvetovalna, ima skupščina še vedno tako funkcijo. V najboljšem primeru si lahko prizadeva vplivati na odbor ministrov s priporočili ali z mnenji, ki jih odbor ni dolžen upoštevati in ki jih pogosto rad prezre. Glavna moč skupščine je utemeljena na dejstvu, da deluje kot forum za razpravo« (Benoit-Rohmer in Klebes, 2006, str. 80).

Skupščina zaseda štirikrat letno, in sicer konec januarja, aprila, junija in septembra. Vsa zasedanja so navadno javna. Člani Skupščine sedijo po abecednem vrstnem redu, sedeži so postavljeni v obliki podkve. Skupščina na sejah sprejema priporočila odboru ministrov, resolucije in sklepe. Te dokumente pri svojem delu uporabijo vlade držav članic, parlamenti, politične stranke in Odbor ministrov. Ob tem je tudi pobudnik konvencij in drugih pravnih aktov, ki so podlaga za evropski sistem zakonodaje.

Skupščina se ukvarja tudi z zunanjimi zadevami. Medtem ko so le-te v pristojnosti nacionalnih parlamentov držav članic, držav nečlanic, medvladnih parlamentarnih skupščin in mednarodnih medvladnih organizacij, skupščina sodeluje z drugimi večnacionalnimi parlamenti. Politično vlogo SE še dodatno utrjuje s tem, ko pomaga pri urejanju kriznih razmer po vsej Evropi.

Razprave Skupščine potekajo na enak način kot v nacionalnih parlamentih in so javne, sestanki odborov pa so običajno zaprti za javnost. Vsak govorec ima na voljo pet minut. Njihovi govori so objavljeni v uradnem poročilu. Glasujejo lahko le člani s popolnimi pooblastili nacionalnih delegacij, ki so se prijavi v register za določeno zasedanje. Skupščina odloča z dvetretjinsko večino oddanih glasov ali z navadno večino. Dvetretjinska večina oddanih glasov je potrebna za sprejetje priporočil in mnenj Odbora ministrov ali za sprejetje nujnega postopka. Resolucije in druge odločitve se sprejemajo z večino oddanih glasov. Pri glasovanju mora biti prisotna

tretjina predstavnikov, ki imajo pravico glasovati (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Organi in institucije – Parlamentarna skupščina – delovanje).

Parlamentarna skupščina ima svoj Sekretariat, ki ji služi, pri tem pa opravlja naslednje poglobitve naloge:

- zagotavlja tekoče delovanje Skupščine in njenih teles;
- uspešno in učinkovito upravlja in razporeja sredstva;
- spremlja odločitve, ki jih sprejmejo Skupščina in njena telesa;
- pripravlja teren za vse aktivnosti in programe, ki jih izvaja Skupščina (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Organi in institucije – Parlamentarna skupščina).

Znotraj sekretariata so organizirane pisarne in uradi, ki izvajajo naloge sekretariata:

- Osebna pisarna predsednika skupščine;
- Sekretariat generalnega sekretarja skupščine;
- Sekretariat urada skupščine;
- Glavna pisarna;
- Sekretariati odborov;
- Enota za medparlamentarno sodelovanje;
- Enota za komunikacijo;
- Enota za informacijsko tehnologijo;
- Enota za raziskovanje in dokumentacijo;
- Enota za odnose z nevladnimi organizacijami;
- Enota za administracijo in finance.

2.2.3 Kongres lokalnih in regionalnih oblasti

Kongres lokalnih in regionalnih oblasti je leta 1994 ustanovil Odbor ministrov. Naloga kongresa je pomoč novim državam članicam pri uresničevanju njihovih prizadevanj za vzpostavitev učinkovite lokalne in regionalne samouprave. Naloge kongresa so:

- »je glasnik evropskih regij in občin;
- je forum, na katerem se lahko izvoljeni predstavniki lokalnih in regionalnih oblasti pogovorijo o svojih težavah, združujejo svoje znanje in izkušnje ter vladam povedo svoja mnenja;
- svetuje Odboru ministrov in Parlamentarni skupščini SE v vseh pogledih lokalne in regionalne politike;
- tesno sodeluje z državnimi in nevladnimi organizacijami, ki zastopajo lokalne in regionalne vlade;
- organizira razgovore in konference za obveščanje širše javnosti, saj je njeno vključevanje izredno pomembno za uspešno demokracijo;

- pripravlja redna poročila o stanju lokalne in regionalne demokracije v vsaki posamezni državi članici SE in v državah kandidatkah za članstvo ter pri tem zlasti skrbno spremlja izvajanje načel Evropske listine lokalne samouprave;
- pospeševanje učinkovite organiziranosti lokalnih in regionalnih oblasti v vseh državah članicah SE, še zlasti v novih demokracijah;
- pregledovanje stanja lokalne in regionalne demokracije v državah članicah in državah kandidatkah za članstvo;
- razvijanje pobud, ki državljanom omogočajo učinkovito sodelovanje v lokalni in regionalni demokraciji;
- zastopanje interesov lokalnih in regionalnih oblasti pri oblikovanju evropske politike; spodbujanje regionalnega in čezmejnega sodelovanja za mir, strpnost in za trajnostni razvoj;
- spremljanje lokalnih in regionalnih volitev« (Kalčina, 2005a, str. 21, 22).

2.2.4 Komisar za človekove pravice

»Novo delovno mesto komisarja za človekove pravice je bilo ustanovljeno leta 1999. Naloge komisarja so: pospeševanje izobraževanja, ozaveščanje in uveljavljanje spoštovanja človekovih pravic v državah članicah ter zagotavljanje popolne in učinkovite skladnosti z besedili SE, kot so: konvencije, priporočila in resolucije, ki jih sprejme odbor ministrov. Vloga komisarja je usmerjena predvsem v pomoč in preprečevanje, ob tem pa opravlja različne naloge, ki mu jih nalagajo ESČP in drugi organi, ki so bili ustanovljeni s pogodbo. Komisar nima zakonskih pooblastil, ampak lahko svetuje in obvešča o varstvu človekovih pravic ter preprečuje kršitve« (Kalčina, 2005a, str. 33, 34).

Pri svojem delu tudi sodeluje z drugimi mednarodnimi ustanovami, ki se ukvarjajo s človekovimi pravicami, ter spodbuja delovanje vseh nacionalnih organov, dejavnih na področju človekovih pravic. Delo komisarja zajema tudi uradne obiske, seminarje, priporočila in mnenja.

Komisar obišče državo članico (na povabilo države ali lastno pobudo), da oceni, kako le-ta spoštuje človekove pravice in svoboščine ali pa da razišče točno določen problem ali področje. Ob koncu obiska poda poročilo, v katerem navede, kako izboljšati spoštovanje človekovih pravic na določenih področjih, svoje ugotovitve pa posreduje ministrom, parlamentarni skupščini in odboru ministrov.

Slovenija je bila dvakrat deležna negativne kritike komisarja. Najprej v letu 2003, ko je takratni komisar podal negativno mnenje do položaja novodobnih manjšin, Romov in izbrisanih v Sloveniji. Druga kritika, v letu 2006, se je spet nanašala na izbrisane;

slovenska vlada njihovega problema ni uredila pravočasno, še več, komisar je našo vlado kritiziral, da odlaša uresničitev njihovih pravic. Komentiral je tudi nastanitev romske družine Strojan. V tem primeru je komisar opozoril na pojave rasizma in nestrpnosti, Slovenija naj bi pri tem celo kršila prevzete mednarodne obveznosti.

Organizira tudi konference in seminarje. S tem ohranja stike z drugimi organizacijami, ki se ukvarjajo s človekovimi pravicami, poleg tega pa tako tudi izobražuje o človekovih pravicah.

Mandat komisarja traja šest let. Izvoli ga parlamentarna skupščina na predlog odbora ministrov z večino oddanih glasov. Kandidat za komisarja mora biti državljan članice SE, drugi pogoj pa je, da je strokovnjak s področja človekovih pravic.

Trenutno komisar ne more sprejemati individualnih pritožb, lahko le oblikuje sklepe in sprejema pobude splošne narave, ki izhajajo iz individualnih pritožb. Protokol številka 14 k Evropski konvenciji o človekovih pravicah komisarju daje nekaj več pristojnosti. Tako bo komisar pred sodiščem lahko vlagal pisne pripombe in sodeloval na obravnavah senata in velikega senata.

2.2.5 Evropsko sodišče za človekove pravice

Evropsko sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju: ESČP) je bilo ustanovljeno leta 1959 z Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in svoboščin. Je mednarodno sodišče, sedež ima v Strasbourgu. Sodišče sestavlja toliko sodnikov, kolikor je držav podpisnic Konvencije; trenutno sodišče šteje 47 sodnikov. Sodniki so člani sodišča kot posamezniki, ne zastopajo nobene države, ampak le interese sodišča.

Sodišče uveljavlja Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic, njegova naloga pa je zagotoviti, da države podpisnice konvencije spoštujejo pravice in jamstva, ki so določene v konvenciji. Zato proučuje pritožbe, ki jih vloži posameznik ali država. Kadar ugotovi, da je neka država članica kršila eno ali več pravic in jamstev, izreče sodbo. Sodbe so za države zavezujoče, vsaka država, ki krši pravice, priznane v konvenciji, mora ravnati skladno s sodbo sodišča. Odbor ministrov spremlja izvajanje sodnih odločb, s katerimi je bila ugotovljena kršitev, poleg tega pa zagotavlja, da države, ki so kršile človekove pravice, sprejmejo vse ukrepe, ki so potrebni za preprečitev nadaljnjih kršitev.

»Najpomembnejša ustanova Sveta Evrope je danes nedvomno njegovo Evropsko sodišče za človekove pravice, ki mu velja priznati status naddržavne ustanove v okviru Sveta Evrope, ki je sicer organizacija meddržavnega sodelovanja. Sodna

praksa ESČP vsakodnevno dograjuje minimalne standarde varstva človekovih pravic, zavezujoče za vse države članice. Te so dolžne izvrševati sodbe ESČP in v tem okviru izplačati pravično zadoščenje in stroške prizadetim posameznikom, pogosto pa zaradi sodb ESČP in zato, da bi se izognile obsodbam v prihodnje, dograjujejo tudi svojo notranjo normativno ureditev in sodno prakso skladno s temi standardi« (Ribičič, 2007, str. 19).

»Pritožbe na Evropsko sodišče za človekove pravice se nanašajo na vedno širšo množico različnih zadev:

- izginotje in nezakonita ubijanja;
- mučenje zapornikov in slabo ravnanje z njimi;
- neutemeljen odvzem prostosti;
- dostop do sodišč;
- pravica do poštenega sojenja v razumnem času;
- prisluškovanje telefonskim razgovorom;
- prisilna preselitev in izročitev;
- zapostavljanje homoseksualcev;
- svoboda tiska;
- pravice staršev otrok v skrbništvu;
- poseganje v lastninske pravice;
- razpustitev političnih strank »(Kalčina, 2005a, str. 28, 29).

Vsaka država članica predlaga tri kandidate za sodnika, Parlamentarna skupščina pa izmed teh kandidatov izvoli enega. Sodniki so izvoljeni za dobo šest let, mandat pa jim poteče tudi, če dopolnijo 70 let. Sodniki delujejo v svojem imenu in niso odgovorni nobeni državi. Pri svojem delu ne smejo opravljati nobenih dejavnosti, ki bi bile v nasprotju z njihovo neodvisnostjo ali nepristranskostjo ali so v nasprotju z zahtevami, ki jih prinaša polni delovni čas. Sodnik je lahko razrešen le na podlagi odločitve drugih sodnikov, za katero je potrebna dvetretinjska večina.

Sodišče zaseda v odborih s tremi sodniki, senatu sedmih sodnikov in v velikem senatu s sedemnajstimi sodniki. Razdeljeno je na oddelke; znotraj vsakega oddelka deluje senat treh sodnikov (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Evropsko sodišče za človekove pravice – Predstavitev).

Sodišče oziroma postopek odločanja sodnikov bo podrobneje predstavljen v tretjem poglavju.

2.2.6 Generalni sekretar

Generalnega sekretarja SE izvoli Parlamentarna skupščina na predlog Odbora ministrov. Njegov mandat traja pet let. Generalni sekretar usklajuje in usmerja delo Sveta, pripravi predlog proračuna, skrbi za to, da Svet učinkovito deluje in nadzoruje njegove dejavnosti. Prav tako pripravlja medvladni program dejavnosti, ki ga vsako leto potrdi Odbor ministrov. Skupaj s sekretariatom je odgovoren za izvajanje tega programa. Za skupščino pripravi poročila o dejavnostih odbora, poleg tega pa ima tudi funkcijo depozitarja pogodb, ki jih sklene Svet. Glavna naloga Generalnega sekretarja je približevanje ciljem SE. Pri tem gre predvsem za doseganje večje enotnosti med članicami, za zaščito skupnih idealov in načel ter za zagotovitev ekonomskega in socialnega napredka (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Organi in institucije – Generalni sekretar).

2.3 SVET EVROPE IN ČLOVEKOVE PRAVICE

2.3.1 Splošno o človekovih pravicah

Človekove pravice in temeljne svoboščine so tiste pravice in svoboščine, ki jih je deležen vsakdo, ne glede na spol, raso, barvo kože, jezik, ki ga govori in razume, vero, prepričanje, izobrazbo, narodnost ali premoženje, ki ga poseduje. Te pravice dobimo že, ko se rodimo, so samo naše, nihče nam jih ne more in ne sme vzeti, so neodtujljive. Uresničujejo se na podlagi ustave, zagotovljena sta tudi njihovo sodno varstvo in pravica do odprave posledic njihove kršitve.

»Človekove pravice in temeljne svoboščine lahko razvrstimo v pet skupin:

- temeljne in izhodiščne pravice in svoboščine;
- osebne pravice in svoboščine;
- politične pravice in svoboščine;
- ekonomske in socialne pravice;
- pravice narodnih skupnosti« (Kaučič in Grad, 2003, str. 106, 107).

Svet Evrope je organizacija, ki si prizadeva v čim večji meri varovati in spoštovati človekove pravice in temeljne svoboščine ter ozaveščati širšo javnost o pomenu letih. S tem namenom je bil tudi ustanovljen. Prizadeva si za napredek na področju zaščite človekovih pravic, išče vedno nove rešitve, ki se bodo prilagodile sodobnim problemom in izzivom ter dvignile raven varstva človekovih pravic. Svet Evrope pri tem poudarja, da so zelo pomembni učinkovit nadzor nad spoštovanjem človekovih pravic, pravočasno odkrivanje potencialnih nevarnosti in kršitev pravic ter ustrezno

odzivanje na njih, poleg tega pa tudi ozaveščanje in predvsem izobraževanje javnosti o pomenu človekovih pravic.

Pomen varstva človekovih pravic je razviden že iz statuta SE. Tretji člen statuta namreč določa:

»Vsaka članica Sveta Evrope mora sprejeti načela pravne države ter zagotoviti uživanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin vsem ljudem, ki sodijo v njeno jurisdikcijo.

Pomen človekovih pravic poudarjajo tudi številna druga določila Statuta Sveta Evrope, 8. člen pa celo določa, da lahko zaradi resne kršitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin državo članico suspendirajo ali izključijo iz Sveta Evrope« (Gomien, 1995, str. 13, 14).

»Varstvo človekovih pravic in svoboščin je tisto področje delovanja Sveta Evrope, na katerem je najbolj uspešen in na katerem je njegova prihodnja vloga najbolj nesporna in perspektivna« (Ribičič, 2007, str. 109).

Potreba po skupnem instrumentu varovanja človekovih pravic se še stopnjuje, saj se nahajamo v času globalizacije, političnega, kulturnega in gospodarskega povezovanja držav. Zunanje meje se vedno bolj odpirajo, ljudje se selijo iz države v državo. Nezanemarljiv je tudi pojav terorizma. Spomnimo se samo, kako je enajsti september vplival na mišljenje in spremenil splošne varnostne ukrepe po vsem svetu. Človekovo življenje ni bilo več samoumevno, treba ga je bilo čim bolj učinkovito zaščititi in zavarovati.

Na področju varstva človekovih pravic so pomembne naslednje ustanove: Evropsko sodišče za človekove pravice, Evropski komisar za človekove pravice in Odbor ministrov, ki nadzoruje izvrševanje sodb Evropskega sodišča za človekove pravice.

»Med glavnimi mehanizmi, s katerimi Svet Evrope zagotavlja visoko raven varstva človekovih pravic, je delovanje Konvencije za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin in njenih kontrolnih organov, še posebej Evropskega sodišča za človekove pravice« (Gomien, 1995, str. 7).

»Najpomembnejši dosežek Sveta Evrope na področju varstva človekovih pravic je Evropska konvencija o človekovih pravicah, mednarodna pogodba, kot je še ni bilo; sprejeta je bila leta 1950, veljati pa je začela leta 1953. Konvencija določa seznam pravic in svoboščin, ki jih morajo države jamčiti vsakomur, ki je pod njeno oblastjo. Nadalje je konvencija vzpostavila mednarodni mehanizem za njeno uresničevanje, ki omogoča, da lahko države in posamezniki, ne glede na državljanstvo, domnevne kršitve držav pogodbenic glede pravic, ki so zajamčene s konvencijo, predložijo sodnim ustanovam v Strasbourgu, ki so bile prav tako ustanovljene s to konvencijo« (Kalčina, 2005a, str. 27).

2.3.2 Evropska socialna listina

Članice SE so se prav tako zavezale, da bodo uveljavljale socialne standarde, zapisane v Socialni listini.

»Evropska socialna listina določa pravice in svoboščine ter nadzorne postopke za zagotovitev njihovega uresničevanja držav članic. Spremenjena evropska socialna listina iz leta 1996 je stopila v veljavo leta 1999 in postopoma nadomešča pogodbo iz leta 1961. Skladno z listino so vsi Evropejci deležni pravic, ki vplivajo na vsakdanje življenje in vključujejo pravico do stanovanja, zdravstvenega in socialnega varstva, izobraževanja, zaposlitve, svobodnega gibanja in do nediskriminacije« (Kalčina, 2005a, str. 29).

Pravice, zagotovljene v Evropski socialni listini, lahko razdelimo v dve skupini: na pravice, ki se nanašajo na pogoje za zaposlovanje in pravice, ki obravnavajo socialno usklajenost. V prvo skupino sodijo: pravica do dela, pravica do poklicnega usmerjanja in usposabljanja, nerazlikovanje pri zaposlovanju, prepoved prisilnega dela, sindikalne pravice, pravica do kolektivnega pogajanja ter pravica žensk in moških do enakega plačila za enakovredno delo. Med pravicami socialnega varstva pa sta pravica do zdravstvenega varstva in pravica do socialne varnosti.

Nadzor nad uresničevanjem Listine izvaja Odbor neodvisnih izvedencev. Vlade držav podpisnic Listine morajo Odboru redno pošiljati poročila o uporabi določb, ki so jih sprejele, Odbor pa nato poda pravno oceno skladnosti stanja z Listino.

Leta 1995 je bil sprejet dodatni protokol k Evropski socialni listini, ki predvideva sistem kolektivnih pritožb ter daje določenim organizacijam delavcev in delodajalcev ter nevladnim organizacijam pravico, da se ob domnevnih kršitvah pritožijo Evropskemu odboru za socialne pravice.

Druga sprememba, ki je bila deležna Evropska socialna listina, je razširitev pravic, ki jih varuje. Dodane so: pravica do varstva pred revščino in socialno izključenostjo, pravica do dostojnega stanovanja in pravica do varstva ob prenehanju zaposlitve (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Dejavnosti – Človekove pravice – Evropska socialna listina).

SE je pri varovanju človekovih pravic usmerjen tudi v prepoved mučenja, narodne manjšine, medije, enakost med spoloma, bojuje se proti rasizmu in nestrpnosti, proti trgovini z ljudmi, izvaja program Policija in človekove pravice, dejaven pa je tudi pri ozaveščanju glede človekovih pravic.

2.3.3 Preprečevanje mučenja

Leta 1987 je bila sprejeta Konvencija o preprečevanju mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja. S to konvencijo je ustanovljen Evropski odbor za preprečevanje mučenja (CPT). V odboru so neodvisni in nepristranski strokovnjaki, ki imajo znanje in izkušnje z različnih področij. Naloga odbora je, da obiskuje kraje pridržanja (zapore, zavode za mladoletne prestopnike, policijske postaje, vojašnice, psihiatrične bolnišnice ...), da oceni, kako ravnajo s pridržanimi osebami. Odbor ima neomejen dostop do vseh takih prostorov, s pridržanimi ljudmi se lahko pogovarja na samem, stike pa lahko naveže tudi z drugimi pomembnimi ljudmi ter nevladnimi organizacijami, ki se ukvarjajo s človekovimi pravicami. Odbor je bil ustanovljen z namenom, da se utrdi varstvo pridržanih oseb in zapornikov pred mučenjem in nečloveškim ali ponižujočim ravnanjem ali kaznovanjem. Prizadeta država mora aktivno sodelovati, posredovati mora informacije ter odgovoriti na poročilo odbora (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Dejavnosti – Človekove pravice – Preprečevanje mučenja).

2.3.4 Narodne manjšine

Na področju varovanja pravic narodnih manjšin je SE leta 1994 sprejel Okvirno konvencijo o varstvu narodnih manjšin, veljati je začela leta 1998.

»Konvencija je prvi pravno zavezujoči mnogostranski akt za varstvo narodnih manjšin na splošno. Cilji konvencije so: zagotavljanje enakosti pred zakonom, ohranjanje in razvijanje kultur, varovanje kulturne identitete, zaščita veroizpovedi, manjšinskih jezikov in tradicij, zajamčen dostop do medijev ter vzpostavljanje svobodnih in miroljubnih stikov prek meja z ljudmi, ki zakonito prebivajo v drugih državah« (Kalčina, 2005a, str. 31).

Države pogodbenice morajo o sprejetih ukrepih poročati vsakih pet let. Izvajanje določil konvencije nadzoruje Odbor ministrov, pri tem mu pomaga še Svetovalni odbor osemnajstih neodvisnih izvedencev. Odbor pregleda poročila, ki so jih poslale države pogodbenice, oceni, ali so bile izpolnjene vse obveznosti, in po potrebi sprejme priporočila.

Konvencijo dopolnjuje Medvladni program dejavnosti, ki organizira razne svetovalne misije in informacijska srečanja v državah članicah, v vsaki državi članici pa deluje tudi odbor vladnih izvedencev, na katerega se lahko obrnejo pripadniki manjšin, ko

imajo kakšna vprašanja ali težave (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Dejavnosti – Človekove pravice – Narodne manjšine).

2.3.5 Mediji

»Svobodni, neodvisni in pluralistični mediji so skladno z 10. členom Evropske konvencije o človekovih pravicah izredno pomembni za delovanje naših demokratičnih družb. Delo Sveta Evrope je na področju medijev usmerjeno predvsem v:

- utrjevanje svobode izražanja in obveščanja ter prostega pretoka informacij in idej prek državnih meja;
- razvoj ukrepov vseevropske politike ter ustreznih pravnih in drugih instrumentov v ta namen;
- oblikovanje ustreznih ukrepov za zagotavljanje, da zakonska ureditev medijev in medijska politika sledita razvoju tehnike in gospodarstva ter spremembam predpisov glede medijev« (Kalčina, 2005a, str. 37).

Svoboda izražanja in obveščanja je varovana in zagotovljena v raznih evropskih sporazumih, evropskih konvencijah in v priporočilih. Izstopata predvsem Evropska deklaracija o svobodi izražanja in obveščanja ter Evropska konvencija o čezmejni televiziji. Prva konvencija obvezuje države pogodbenice, da bodo spoštovale in razvijale svobodo izražanja in obveščanja. Sprejeta je bila leta 1982. Evropska konvencija o čezmejni televiziji je namenjena lažjemu kroženju televizijskih programov prek državnih meja. Konvencija zagotavlja svobodo sprejemanja in ponovnega oddajanja teh programov na ozemlju držav pogodbenic, države pa morajo prav tako spoštovati nekaj osnovnih načel glede vsebine programov, pravic ponovnega predvajanja, oglaševanja in sponzorstva.

SE organizira ministrske konference o medijih. Te so namenjene ponovni potrditvi zavezanosti k svobodi medijev, sprejemanju pomembnih strateških predlogov in k pobudam za usmerjanje nadaljnjega dela SE na področju medijev. Dozdajšnje delo Sveta je usmerjeno v tri področja: mediji in demokracija, mediji in vseevropska perspektiva in mediji in človekove pravice (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Dejavnosti – Človekove pravice – Mediji).

2.3.6 Enakost med spoloma

Na tem področju se SE bori proti poseganju v svobodo in dostojanstvo žensk (na primer nasilje nad ženskami, trgovanje z ljudmi z namenom spolnega izkoriščanja ter prosto odločanje o potomstvu), za odpravo pristranskega razlikovanja med spoloma in uveljavitev uravnotežene zastopanosti žensk in moških v političnem in javnem življenju. Organiziran je Usmerjevalni odbor za enakost moških in žensk, ki pripravlja ministrske konference, organizira seminarje in objavlja študije o teh vprašanjih (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Dejavnosti – Človekove pravice – Enakost med spoloma).

2.3.7 Boj proti rasizmu in nestrpnosti

Leta 1993 sta bila sprejeta deklaracija in načrt delovanja proti rasizmu, sovražstvu do tujcev, protisemitizmu in nestrpnosti, prav tako pa so se države članice odločile, da se ustanovi Evropska komisija za boj proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI).

»ECRI je neodvisen nadzorni organ; njegova naloga je boj proti rasizmu, ksenofobiji, protisemitizmu in nestrpnosti v vseh državah članicah Sveta Evrope. Aktivnosti Komisije zajemajo vse potrebne ukrepe za boj proti nasilju, diskriminaciji in predsodkom, s katerimi se spopada posameznik ali skupina ljudi, glede na raso, jezik, barvo kože, veroizpoved, narodnost in narodnosten ali etničen izvor. Program dejavnosti Komisije je sestavljen iz treh delov: obiski držav, proučevanje splošnih tem in odnosi s civilno družbo« (Kalčina, 2005a, str. 32).

2.3.8 Boj proti trgovini z ljudmi

Svet Evrope se pri izpolnjevanju svojega cilja, varovanju človekovih pravic, še posebej prizadeva zaščititi žrtve trgovine z »belim« blagom. Tudi države članice spodbuja, da se aktivno borijo proti temu problemu in sprejmejo čim več ukrepov in predpisov, s katerimi bi preprečili takšna dejanja ter zavarovali pravice žrtev trgovanja.

Odbor za boj proti trgovanju z ljudmi je leta 2005 sestavil Evropsko konvencijo o boju proti trgovanju z ljudmi, in sicer z namenom, da bi zaščitili žrtve trgovanja, spoštovali in zaščitili človekove pravice, še posebej pravice žrtev, trgovce pa pregnali. (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Dejavnosti – Človekove pravice – Boj proti trgovini z ljudmi).

2.3.9 Program »Policija in človekove pravice«

Odnos policije do državljanov, prebivalcev, s katerimi prihaja v stik, in odnos do osumljencev, ki jih preiskuje, odraža, v kakšni meri neka država spoštuje demokratično družbo in človekove pravice. Pomembno je, da se policija zaveda pomena človekovih pravic, da svoje delo opravlja korektno in da pri tem ne posega in ne krši človekovih pravic. Iz številnih sodb ESČP (pri nas sta znana primera Rehbock v. Slovenija in Matko v. Slovenija) in drugih primerov je očitno, da je policija večkrat prekoračila svoja pooblastila, izvajala nasilje nad osumljenci in tako kršila njihove pravice. Zato se je pokazala potreba po dodatnem usposabljanju in izobraževanju policistov, da se podobni primeri ne bi več ponavljali. Navsezadnje je policija državni organ, ki naj bi varoval državljane in ne nasprotno, ljudje se ne bi smeli bati policistov, ampak bi jim morali zaupati in se počutiti varne v njihovi prisotnosti. Policija mora zgledno predstavljati svojo državo.

V ta namen je Generalni direktorat za človekove pravice sprejel dva programa. Leta 1997 so začeli izvajati program »Policija in človekove pravice 1997–2000«. Cilj tega programa je bil izboljšati poznavanje evropskih standardov spoštovanja človekovih pravic med policijskimi organizacijami v Evropi.

Leta 2000 je bil napovedan nov program, »Policija in človekove pravice – po letu 2000«, ki nadgrajuje in dopolnjuje prejšnjega. Tudi ta program si prizadeva izobraziti policiste v državah članicah skladno s standardi varovanja človekovih pravic, da bodo dobro usposobljeni, da bodo pri svojem delu kar se da spoštovali te standarde, da se ne bi dogajale mogoče kršitve človekovih pravic (po Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Dejavnosti – Človekove pravice – program Policija in človekove pravice).

2.3.10 Ozaveščanje glede človekovih pravic

Na področju zaščite človekovih pravic imajo veliko vlogo preventivne dejavnosti, kot so: pravočasno prepoznavanje, odkrivanje in odzivanje na potencialne grožnje oziroma kršitve pravic in svoboščin ter predvsem informiranje in seznanjanje ljudi o njihovih pravicah. Svet Evrope je v ta namen sprejel program ADACS – Dejavnosti za razvoj in okrepitev demokratične trdnosti. Program je usmerjen predvsem v usposabljanje odvetnikov in sodnikov o uporabi in razlagi EKČP ter delovanju ESČP, sodelovanje med ustanovami, ki varujejo človekove pravice, državam članicam pomaga usklajevati nacionalno zakonodajo z evropskimi standardi varovanja pravic in svoboščin, pomembnejše dokumente s področja človekovih pravic (na primer sodbe ESČP) prevaja v jezike držav članic in organizira razne seminarje ter delavnice na temo človekovih pravic.

Druge aktivnosti, ki jih izvaja SE v kombinaciji s programom ADACS, so:

- »širjenje poznavanja človekovih pravic in njihovega razumevanja na univerzah, šolah in med strokovnimi skupinami, kot so policija in odvetniki;
- dviganje javne zavesti o človekovih pravicah z obveščanjem, s publikacijami in z avdiovizualnim ter drugim gradivom in po internetu;
- vzdrževanje omrežja ustanov za človekove pravice in nevladnih organizacij, dejavnih na tem področju« (Kalčina, 2005a, str. 33).

2.3.11 Človekove pravice in Evropska unija

Na tem mestu velja nekaj besed nameniti tudi Evropski uniji (v nadaljevanju: EU ali Unija). Unija je bila ustanovljena z namenom, da bi povezala evropske države predvsem na gospodarskem in političnem področju. To ji je uspelo, saj smo s številnimi pogodbami in z organizacijami ter s skupnostmi vzpostavili enotni trg med državami članicami Unije, ki vključuje prost pretok kapitala, storitev, ljudi in blaga. Povezani smo tudi na denarnem področju; to smo še utrdili z uvedbo skupne valute – evro. Na ekonomskem področju je Unija dosegla skoraj vse; čas je bil, da svojo pozornost usmeri še kam drugam, na primer na področje človekovih pravic.

»Ker ustanovitvene pogodbe Evropskih skupnosti niso vsebovale seznama temeljnih pravic in svoboščin, ki bi jim nudile »ustavno« varstvo, so se v Skupnosti občasno pojavljale pobude, naj pristopi k Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in tako tudi dejanja ustanov Skupnosti podvrže sodnemu varstvu Evropskega sodišča za

človekove pravice v Strasbourgu (dejanja oblasti posameznih držav članic so bila predmet sodnega nadzora strasbourškega sodišča, ker so prej ali slej vse države članice pristopile h Konvenciji). Te pobude so postale bolj formalne, ko je Sodišče ES začelo Evropsko konvencijo redno uporabljati kot vir »navdiha« pri svojem odločanju v zadevah z vprašanji o varstvu človekovih pravic« (Grilc et al., 2002, str. 84).

Leta 2000 je bila sprejeta listina Unije o temeljnih pravicah; njen namen je okrepitev zaščite temeljnih pravic. Razdeljena je na sedem naslovov: dostojanstvo, svoboščine, enakost, solidarnost, državljanške pravice, sodno varstvo in splošne določbe. Listina vsebuje nekatere pravice iz EKČP, dodaja pa še veliko novih. V primerjavi z EKČP ima Listina naslednje novosti: varstvo človekovega dostojanstva, priznava pravico do osebne celovitosti (prepovedano je kloniranje človeških bitij), zagotavlja varstvo osebnih podatkov, svobodo izražanja in obveščanja, svobodo umetnosti in znanosti, svobodno izbiro poklica in pravico do dela, svobodno gospodarsko pobudo, priznava pravico do azila, zagotavlja varstvo v primeru odstranitve, izгона ali izročitve, spoštuje kulturno, versko in jezikovno raznolikost, varuje nekatere pravice otrok starejših in invalidov. Pod naslovom Solidarnost so zapisane naslednje pravice: pravica do obveščeniosti in posvetovanja v podjetju, kolektivnih pogajanj in ukrepov, pravica dostopa do služb za posredovanje zaposlitev, zagotovljeno je varstvo v primeru neupravičenega odpusta, vsi delavci imajo pravico do poštenih in pravičnih delovnih pogojev, otrokom je prepovedano delati, mladina mora biti ustrezno varovana na delovnem mestu, zapisane so določbe o družinskem in poklicnem življenju, socialni varnosti in pomoči, varovanju zdravja, varstvu okolja in potrošnikov, omogočen je dostop do storitev splošnega gospodarskega pomena. Državljanške pravice obsegajo aktivno in pasivno volilno pravico na ravni Evropskega parlamenta in na ravni občinskih volitev, pravico do dobrega upravljanja (novost je, da lahko vsakdo na ustanove EU naslovi vprašanje v enem izmed uradnih jezikov in prejme odgovor v istem jeziku), do dostopa do dokumentov, peticije in svobodnega gibanja ter do prebivanja na ozemlju držav članic Unije, zagotavlja diplomatsko in konzularno zaščito ter dopušča možnost fizičnim osebam, da za pomoč zaprosijo evropskega varuha človekovih pravic.

Pomemben je tudi 53. člen listine, ki določa, da ta Listina na noben način ne omejuje ali oža pravic in svoboščin, ki jih priznavajo evropsko in mednarodno pravo, ter mednarodni sporazumi, še posebej EKČP.

»Do zdaj Evropska unija sploh ni poznala dokumenta o človekovih pravicah, ki bi članice pravno zavezoval k njenemu spoštovanju. Listina temeljnih pravic v EU, sprejeta leta 2000, je sicer napreden katalog človekovih pravic in svoboščin, v nekaterih točkah tudi sodobnejši in popolnejši od EKČP, ni pa kaj več kot priporočilo državam članicam in ne sloni na institucionalnem spremljanju in nadzoru njenega uveljavljanja« (Ribičič, 2007, str. 233).

Listina za zdaj še ni veljavna, je samo priporočilo članicam Unije; pravno zavezujoča bo postala, ko bo v veljavo stopila Lizbonska pogodba. Bistvo te pogodbe je, da nadgrajuje obstoječe pogodbe in vnaša določene novosti. Na področju sprejemanja

zakonodaje je novost ta, da bosta Svet in Evropski parlament akte Unije sprejemala skupaj, države članice pa bodo bolj vključene v sam postopek odločanja; tudi državljani lahko neposredno sodelujejo pri sprejemanju zakonodaje. Pomembni sta tudi socialna klavzula in klavzula o izstopu. Prva določa, da je treba ob sprejetju kakršnega koli akta upoštevati socialni položaj držav članic in skrbeti za višjo stopnjo zaposlenosti, socialno varnost, izobraževanje in usposabljanje, v glavnem za socialno blaginjo državljanov. Novost je tudi, da lahko država članica pod določenimi pogoji izstopi iz Unije. Lizbonska pogodba vsebuje protokol, ki določa, da bo Evropska unija pristopila k podpisu EKČP, z njeno ratifikacijo bo postala Listina Unije o temeljnih pravicah pravno zavezujoča.

Ker so vse članice Evropske unije hkrati tudi članice SE, se zastavlja vprašanje, kakšne koristi bo prinesla nova Listina za te države. Kaj to pomeni za državljane Unije in druge ljudi, ki prebivajo na njenem območju?

Za države članice in njihove državljane je Lizbonska pogodba zelo pomembna zaradi vseh novosti, ki jih prinaša. Ne samo da se bosta okrepila demokratičnost in vpliv nacionalnih parlamentov na zakonodajo Unije, ampak so za področje človekovih pravic pomembne določbe glede Listine o temeljnih pravicah. S to listino bo Evropska unija dobila celovit katalog temeljnih pravic, ki ga bodo morale pri svojem delu upoštevati vse ustanove, organi, agencije in uradi Unije. To pomeni, da se bo tudi v Evropski uniji vzpostavil sistem zaščite človekovih pravic in svoboščin. Glede na to, da listina v primerjavi z EKČP zagotavlja več pravic in svoboščin, poleg tega pa določa, da na noben način ne omejuje ali odpravlja pravic, zagotovljenih v drugih dokumentih, lahko sklenemo, da ima Lizbonska pogodba in z njo Listina za državljane pozitivne posledice. Vsem ljudem, državljanom in drugim, ki prebivajo ali se nahajajo na ozemlju Unije, zagotavlja več pravic in svoboščin. Vse države članice EU so hkrati tudi članice Sveta Evrope. Svet že ima vzpostavljene mehanizme varovanja človekovih pravic, to je EKČP in ESČP, ki nadzoruje kršitve pravic iz te konvencije. Se pravi, da lahko na primer državljani Slovenije (ki je članica obeh organizacij), če meni, da so mu kršili pravice iz konvencije, potem ko doma ni dosegel pravičnega zadoščenja, za pravico zaprosi ESČP. Ob sprejetju Listine o temeljnih pravicah Unije bomo lahko kot državljani države članice in kot evropski državljani svoje pravice ščitili tudi pred Sodiščem evropskih skupnosti. To pomeni dvojno varstvo človekovih pravic. Bistveno je, da noben mednarodni dokument o človekovih pravicah ne omejuje ali zmanjšuje obsega pravic, zagotovljenih v ustavi in drugih sporazumih, katerega podpisnica je neka država, ampak da jih razširja.

3 EVROPSKA KONVENCIJA O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN

3.1 PREDSTAVITEV EVROPSKE KONVENCIJE O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN

Svet Evrope in njegove članice so 4. novembra 1950 v Rimu podpisale Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki temelji na Splošni deklaraciji človekovih pravic, ki jo je sprejela Generalna skupščina Združenih narodov leta 1948. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic je začela veljati šele septembra 1953. SE je s to konvencijo začel uresničevati svoje cilje na področju ohranitve in razvoja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Konvencija je pomembna tudi zato, ker predstavlja začetek, podlago za skupno pravno zaščito nekaterih pravic, ki so že priznane v Splošni deklaraciji človekovih pravic.

»Splošna deklaracija človekovih pravic predstavlja skupen ideal vseh narodov in držav članic, ki gradi na tem, da se vsi ljudje rodijo svobodni, da vsem pripadajo človeško dostojanstvo in enake pravice. Na tej podlagi bi morali drug z drugim ravnati v bratskem duhu (1. člen)« (Ribičič, 2007, str. 71).

Posebno težo in pomen daje konvenciji njen nadzorni organ, to je Evropsko sodišče za človekove pravice. Skupaj z Odborom ministrov je odgovorno za zagotavljanje izvajanja njenih določil in ugotavljanje kršitev konvencije držav podpisnic. Odgovornost nadzora so do leta 1998 nosile tri ustanove, in sicer: Evropska komisija za človekove pravice, Evropsko sodišče za človekove pravice in Odbor ministrov Sveta Evrope. Evropska komisija za človekove pravice je imela funkcijo nekakšnega filtra, saj je izvajala selekcijo pritožb, naslovljenih na sodišče. To je nato odločilo, ali se je zgodila kršitev, in sankcioniralo kršilko, odbor ministrov pa je nadziral, ali država, ki je odgovorna za kršitev, spoštuje sodbo sodišča. Od leta 1998 naprej funkcijo nadzora nosita le še Evropsko sodišče za človekove pravice in Odbor ministrov Sveta Evrope.

»Evropska konvencija je bila prvi mednarodni instrument o človekovih pravicah, ki je namenjen varovanju širokega obsega državljskih in političnih pravic s svojo obliko, tj. z mednarodno pogodbo, ki pravno obvezuje njene visoke pogodbene stranke, in tudi z ustanovitvijo sistema za nadzor implementacije človekovih pravic na notranjem področju. Največji uspeh Konvencije je pravica do individualne pritožbe, ki so jo priznale vse visoke pogodbene stranke« (Gomien, 1995, str. 15).

»Brez Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic, ki so jo ratificirale vse članice Sveta Evrope, Evropa v svetu danes ne bi predstavljala tistega, kar predstavlja« (Ribičič, 2007, str. 110).

»Posebnost EKČP v primerjavi z drugimi instrumenti o varstvu človekovih pravic in svoboščin na svetovni ali regionalni ravni je tudi v tem, da gre za živ, razvijajoč se organizem ('living instrument')« (Ribičič, 2007, str. 111).

Konvencija je ustvarila poseben način varstva človekovih pravic, s katerim je korenito posegla v suverenost držav članic. Ne Evropa ne svet predtem nista poznala takšne ureditve in sodnega varstva, kot je določen v konvenciji.

Poseben pomen in vlogo daje konvenciji ESČP. Sodišče je namreč pristojno, da v svojih sodbah razlaga določbe konvencije in protokolov. Ob tem tudi ugotavlja, ali je neka država kršila katero izmed pravic, priznanih v konvenciji. Če ugotovi kršitev, nanjo opozori, kršilko pa lahko celo sankcionira. S tem ko ima sodišče možnost kaznovanja, se povečujeta njegova vloga in pomen, krepí se njegov ugled na mednarodni ravni. Sankcije so nujne, saj bi se v nasprotnem primeru lahko zgodilo, da neka kršilka ne bi upoštevala sodbe in ne bi storila ničesar, da bi popravila krivico. To pa bi bilo v nasprotju s statutom SE in obvezo vseh držav članic, da bodo spoštovale in zagotavljale pravice iz konvencije vsem ljudem na njenem ozemlju. Če ljudem podelimo neko pravico in je ta mednarodno priznana, je nujno treba imeti neki organ, ki bo zagotavljal, da bodo te pravice deležni vsi, ki so do nje upravičeni. To funkcijo opravlja sodišče za človekove pravice. Sodišče je prva ustanova v Evropi s tako širokimi pooblastili in ki zagotavlja spoštovanje človekovih pravic na mednarodni ravni.

Konvencija je sestavljena iz štirih delov, in sicer: pravice in svoboščine, določbe o Evropskem sodišču za človekove pravice, v tretjem delu so predstavljene druge določbe konvencije, zadnji del pa predstavljajo protokoli, ki spreminjajo ali dopolnjujejo konvencijo. Protokole lahko uvrstimo v dve skupini. Prva skupina so protokoli, ki spreminjajo konvencijo in začnejo veljati šele, ko jih sprejmejo vse države članice Sveta Evrope. V drugo skupino sodijo protokoli, ki konvencijo dopolnjujejo, za začetek veljavnosti pa je potrebna ratifikacija določenega števila držav članic.

3.2 VSEBINA EVROPSKE KONVENCIJE O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN

Države članice SE, podpisnice te konvencije, so že v preambuli zapisale, da deklaracija temelji na Splošni deklaraciji človekovih pravic. S konvencijo naj bi

zagotovili splošno priznanje in spoštovanje človekovih pravic, vzpostavili skupen instrument varovanja pravic ter tako dosegli večjo enotnost, povezanost med državami članicami Sveta Evrope.

3.2.1 Pravice in svoboščine

Konvencija določa pravice in svoboščine, ki pripadajo posameznikom, poleg tega pa določa tudi, kaj je pri varovanju le-teh prepovedano.

»Konvencija zajema le tiste pravice, ki jih lahko posameznik uveljavlja v ustreznih sodnih pravnovarstvenih postopkih. Določbe o pravicah lahko razdelimo v tiste, ki vsebujejo splošne določbe o pravicah, določbe, ki zagotavljajo in urejajo absolutne pravice, ki jih v nobenih razmerah ni mogoče omejevati ali razveljaviti, določbe, ki varujejo človekovo svobodo in varnost, pravice, ki jih mora zagotoviti sodno varstvo, določbe o osebnostnih pravicah in pravice posameznika v odnosu do drugih oziroma do družbene skupnosti« (Perenič, 2002, str. 51).

1. člen EKČP določa, da morajo vse države, podpisnice te konvencije, vsakomur, ki sodi v njihovo jurisdikcijo, priznati vse pravice, opredeljene v konvenciji.

Po zakonu ima vsak pravico do življenja (2. člen EKČP). Življenje ne sme biti nikomur namerno odvzeto, razen ob izvršitvi sodbe, s katero je sodišče koga spoznalo za krivega za kaznivo dejanje, za katero je z zakonom predpisana smrtna kazen. Po konvenciji se kot kršitev tega člena ne šteje tudi odvzem življenja, če je posledica uporabe nujno potrebne sile. Konvencija definira to kot:

- obrambo katerega koli človeka pred nezakonitim nasiljem;
- zakonit odvzem prostosti ali preprečitev bega človeku, ki mu je zakonito odvzeta prostost;
- zakonito dejanje, ki ima namen zadušiti upor ali vstajo.

ESČP s svojo sodno prakso določa, da mora biti ta pravica učinkovito varovana. Zato se še posebej posveti vsakemu primeru, ko se izguba življenja ali pa izginotje človeka v sumljivih okoliščinah zgodi nadzorom državnih represivnih organov. Sodišče meni celo, da je država dolžna obravnavati in raziskati vse primere, ko se zgodi smrt v sumljivih okoliščinah (glejte Ribičič, 2007, str. 125).

Prepovedano je mučenje. Nikogar se ne sme mučiti ali nečloveško in ponižujoče z njim ravnati ali ga kaznovati (3. člen EKČP).

»ESČP od tožene države terja, da prepričljivo odgovori na pritožnikovo zatrjevanje o tem, da so njegove poškodbe povzročene s policijskim nasiljem v vseh tistih primerih, v katerih je bil posameznik v trenutku, ko so poškodbe nastale, pod nadzorstvom državnih represivnih organov. Kadar ne uspe, se zgodi obsodba države zaradi kršitve 3. člena EKČP« (Ribičič, 2007, str. 127).

Na tem mestu velja omeniti znano sodbo Rehbock v. Slovenija (Pritožba št. 29462/95). To je prva sodba proti Sloveniji. Država je bila obtožena zaradi kršitve 3., 5., in 8. člena konvencije. Ernest Rehbock je bil osumljen, da je še z dvema prijateljema v Slovenijo prišel tihotapiti mamila. Zapletlo se je pri njegovi aretaciji. Neoborožene osumljence je pričakalo trinajst policistov, Rehbock je pri tem utrpel dvojni zlom čeljusti in udarnine na obrazu. V tožbi je bilo Sloveniji očitano grdo ravnanje z osumljencem med njegovo aretacijo. Sodišče je ugotovilo to kršitev, saj slovenska vlada ni podprla svojih navedb, da je bil pritožnik poškodovan nenamerno, ni podala verjetne razlage za povzročene poškodbe niti ni predložila ustreznih dokazov, s katerimi bi ovrgla pritožnikovo izjavo. Poleg tega je imela policija več kot očitno premoč proti osumljencem, na delu je bilo kar trinajst policistov, osumljenci pa so bili trije in vsi neoboroženi. Sodišče je ocenilo, da je bila uporaba sile pretirana in neupravičena, saj osumljenci niso imeli orožja, poleg tega pa je imela policija na voljo dovolj časa, da bi ocenila mogoče tveganje in temu primerno ukrepala. Zato je sodišče državo obtožilo, da je prekršila 3. člen, ki prepoveduje mučenje in nečloveško ravnanje.

Pritožnik je Sloveniji očital tudi, da ga med njegovim priporom niso ustrezno zdravniško oskrbeli. Glede na to, da je pritožnik sam zavrnil posege slovenskih zdravnikov, je sodišče to obtožbo zavrnilo.

Slovenija je bila v tem primeru obtožena tudi, da je kršila 5. člen konvencije, ker je prepozno (v 23 dneh) odločila o zakonitosti odvzema prostosti in ker pritožniku ni bila zagotovljena pravična odškodnina zaradi povzročenih kršitev njegovih pravic. Poleg tega ji je bila očitana in dokazana kršitev 8. člena konvencije, ki se nanaša na neupravičeno nadzorovanje dopisovanja pritožnika z Evropsko komisijo za človekove pravice, saj pri tem ni bil izkazan javni interes. Nadzorovanje dopisovanja je bilo zato neupravičeno.

Na kršitev 3. člena konvencije se nanaša še ena sodba, in sicer Matko v. Slovenija (Pritožba št. 43393/98). Tudi tu je šlo za policijsko nasilje nad pritožnikom. Policisti so gospoda Matka ustavili zaradi prehitre vožnje, pri tem pa naj bi ga pretepli, kričali nanj in mu grozili s smrtjo. Preiskava tega dogodka se ni zgodila, zato se je oškodovanec obrnil na ESČP. Sodišče je obravnavalo njegov primer, čeprav ni izkoristil vseh pravnih sredstev znotraj slovenskega pravnega reda. Sodišče je tudi v tem primeru ugotovilo, da je policija pretiravala pri intervenciji (neoboroženega osumljenca je pričakalo kar 15 policistov, med njimi so bili tudi pripadniki specialnih enot). Osumljenca naj bi ustavili zaradi prehitre vožnje in ne zaradi kakšnega hujšega prekrška oziroma kaznivega dejanja! Sodišče je ugotovilo, da preiskava o dogodku ni bila temeljita niti ni bila pravična, saj je bila usmerjena samo v pričevanja policistov, medtem ko so druge priče zavrnil, ker naj bi bile pristranske. Kritizira tudi delo tožilstva, ker ni zagotovilo predhodne preiskave o incidentu; zadovoljilo se je samo s poročili policije in Ministrstva za notranje zadeve. Pritožniku s tem ni bila dana možnost, da odkrije resnico in zaščiti svoje pravice, ki so bile v tem primeru več kot očitno kršene. Sodišče je pri tem ugodilo pritožniku in odločilo, da Slovenija ni dovolj

prepričljivo utemeljila uporabo sile proti pritožniku, torej je kršila 3. člen konvencije. Plačati je morala 11.000 evrov odškodnine.

Prav tako je prepovedano suženjstvo in prisilno delo (4. člen EKČP). Nikogar se ne sme držati v suženjstvu ali podložnosti niti se ne sme od nikogar zahtevati, naj opravlja prisilno ali obvezno delo. Kot prisilno ali obvezno se ne šteje:

- delo, ki se zahteva pri rednem prestajanju zapora ali med pogojnim odpustom s prestajanja zaporne kazni;
- katera koli služba vojaške narave, služba, ki jo zahtevajo namesto obveznega služenja vojske v državah, v katerih je ugovor vesti dopusten;
- služba, ki je nekemu dodeljena ob nevarnosti ali ob nesreči, ko je ogroženo življenje ljudi ali blaginja skupnosti, del ali služb, ki so sestavni del običajnih državljskih dolžnosti.

5. člen EKČP priznava vsakomur pravico do prostosti in osebne varnosti; odvzem prostosti je dopusten v naslednjih primerih, ko gre za:

- zakonit pripor, odrejen s sodbo pristojnega sodišča;
- zakonit odvzem prostosti osebi, ki se ne pokori zakoniti odločbi sodišča, ali zato, da bi zagotovili izpolnitev kakšne z zakonom naložene obveznosti;
- zakonit odvzem prostosti, ki je potreben zato, da bi človeka privedli pred pristojno sodno oblast ob utemeljenem sumu, da je storil kaznivo dejanje, ali kadar je to utemeljeno nujno zato, da bi preprečili storitev kaznivega dejanja ali beg po storjenem kaznivem dejanju;
- pridržanje mladoletnika na podlagi zakonite odločbe zaradi vzgojnega nadzorstva ali zakonit odvzem prostosti mladoletniku zato, da bi ga privedli pred pristojno oblast;
- zakonito pridržanje ljudi, da bi preprečili širjenje nalezljivih bolezni, ali duševno bolnih ljudi, alkoholikov, narkomanov in potepuhov;
- zakonit odvzem prostosti človeku z namenom, da bi mu preprečili nedovoljen vstop v državo, ali pripor človeka, proti kateremu teče postopek za izgon ali izročitev.

Človeku, ki mu je bila odvzeta prostost, je treba takoj pojasniti, zakaj mu je bila odvzeta prostost ter česa je obdolžena, in sicer v jeziku, ki ga človek razume. Človek, kateremu je bila prostost odvzeta v nasprotju z določili te konvencije, ima pravico do odškodnine.

6. člen EKČP je eden izmed pomembnejših in tudi najbolj kršenih členov konvencije. Določa, da ima vsak pravico do poštenega sojenja. To pomeni, da ima vsak pravico, da o njegovih civilnih pravicah in obveznostih ali o kakršnih koli kazenskih obtožbah zoper njega pravično in javno ter v razumnem roku odloča neodvisno in nepristransko z zakonom ustanovljeno sodišče. Obdolženi kaznivega dejanja velja za nedolžnega, dokler mu ni dokazana krivda. Pri tem mu je treba zagotoviti naslednje minimalne pravice:

- takoj in nadrobno mora biti seznanjen z bistvom in vzroki obtožbe, ki ga bremenijo, v jeziku, ki ga razume;

- imeti mora dovolj časa, da pripravi svojo obrambo; pri tem se lahko brani sam ali z zagovornikom, ki ga izbere sam; če sam nima dovolj sredstev za plačilo le-tega, ga dobi brezplačno;
- lahko zasliši ali zahteva zaslišanje obremenilnih prič in da doseže navzočnost in zaslišanje razbremenilnih prič ob enakih pogojih, kot veljajo za obremenilne priče;
- upravičen je do brezplačne pomoči tolmača, če ne razume ali ne govori jezika, ki se uporablja pred sodiščem.

»Cilj šestega člena EKČP in sodne prakse ESČP je, da se, ne glede na vse razlike in posebnosti v izročilih, ureditvah in v delovanju sodišč, v 47 državah SE doseže spoštovanje minimalnih standardov varstva procesnih pravic in jamstev oziroma obsodbo držav članic v vseh primerih, ko se zgodi kršitev teh minimalnih standardov« (Ribičič, 2007, str. 130).

7. člen EKČP določa, da ne sme biti nihče obsojen za katero koli dejanje, ki ni določeno kot kaznivo dejanje po mednarodnem ali domačem pravu v času, ko je bilo dejanje storjeno, niti se ne sme izreči strožja kazen od tiste, ki jo je bilo mogoče izreči v času, ko je bilo kaznivo dejanje storjeno.

8. člen EKČP priznava pravico do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja. Vsak je deležen te pravice, javna oblast se ne sme vmešavati v izvrševanje le-te, razen če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali zaradi ekonomske blaginje države, da se prepreči nered ali zločin, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavaruje pravice in svoboščine drugih ljudi.

9. člen EKČP zagotavlja svobodno spremembo in pravico do izražanja vere ali prepričanja v bogoslužju, pouku, praksi ali v verskih obredih. Ta pravica se sme omejiti samo v primerih, ki jih določa zakon, in če je to nujno v demokratični družbi zaradi javne varnosti, za zaščito javnega reda, zdravja ali morale ali zaradi varstva pravic in svobod drugih ljudi.

Z 10. členom EKČP je zagotovljeno svobodno mišljenje, sprejemanje in sporočanje obvestil in idej brez vmešavanja javne oblasti, ne glede na meje. Države lahko zahtevajo dovoljenje za delo radijskih, televizijskih in kinematografskih podjetij. Poleg tega lahko država zakonsko omeji to pravico, če je to potrebno, da se zagotovi: varnost države in njene ozemeljske celovitosti, javna varnost, preprečevanja neredov ali zločinov, zavarovanje zdravja ali morale, da se zavaruje ugled ali pravice drugih ljudi, preprečitev razkritja zaupnih informacij ali zavarovanje avtoritet in nepristranskosti sodstva.

Svoboda zbiranja in združevanja (11. člen EKČP) obsega mirno zborovanje in združevanje ter pravico do ustanovitve in članstva v sindikatih. Zakonska omejitev te pravice je dovoljenja le, če je to nujno v demokratični družbi zaradi državne ali javne

varnosti, za preprečitev neredov ali zločinov, zaščito zdravja ali morale ali za zavarovanje pravic in svoboščin drugih ljudi.

Pravico do poroke (12. člen EKČP) imajo vse ženske in moški, ki so zreli za zakon, lahko si tudi ustvarijo družino.

Pravico do učinkovitega pravnega sredstva (13. člen EKČP) lahko izrabi vsak, kateremu so bile kršene pravice, določene v tej konvenciji. Pri tem je pomembno dejstvo, da pravica do učinkovitih pravnih sredstev pred domačo oblastjo velja tudi, če je kršitev storila uradna oseba, ko je opravljala uradno dolžnost.

»Načelo, da mora pritožnik izčrpati pravna sredstva, ki jih ima na voljo v toženi državi, seveda velja samo, če so ta sredstva učinkovita na normativni ravni in v sodni praksi. V zadevi Matko v. Slovenija je ESČP odločilo, da je pritožba sprejemljiva, čeprav pritožnik ni izčrpal pravnih sredstev, ampak je zatrjeval, da sodišča v Sloveniji nimajo poguma, da bi obsodila policijsko nasilje, civilne tožbe pa ni mogel sprožiti tudi zato, ker mu niso hoteli posredovati imen vpletenih pripadnikov specialne policije« (Ribičič, 2007, str. 137).

Kršitve 13. člena, ki se nanašajo na pravico do sojenja v razumnem roku, so ene izmed pogostejših kršitev. Tudi Slovenija je že bila obsojena zaradi te kršitve, in sicer v precej odmevnem primeru Lukenda v. Slovenija (Pritožba št. 23032/02). Franjo Lukenda je bil rudar v velenjskem rudniku, pri delu se je ponesrečil in postal invalid. Leta 1998 je na Okrajno sodišče v Celju vložil zahtevek za povečanje stopnje invalidnosti. Ob tem je bilo treba pridobiti mnenje medicinskega izvedenca. Postopek na prvi stopnji je trajal kar 4 leta. Lukenda je pritožbo najprej vložil na slovenskem sodišču, nato pa še na ESČP. Trdil je, da so slovenska pravna sredstva, ki so na voljo v zadevah o dolgotrajnosti postopkov (upravni spor, civilnopравни odškodninski zahtevek in ustavna pritožba), neučinkovita. ESČP je odločil, da je postopek na prvi stopnji trajal predolgo, saj ni šlo za zapleteno zadevo, poleg tega slovenska vlada ni dokazala, da bi pritožnik kakor koli bistveno vplival na trajanje postopka. Poleg tega je sodišče poudarilo, da niti posamezna pravna sredstva (nadzorstvena pritožba, upravni spor, odškodninska tožba in ustavna pritožba) niti njihova kombinirana uporaba ne predstavljajo učinkovitega pravnega sredstva (69. in 71. točka sodbe ESČ). Slovenija je bila tako obsojena, da sodni postopki trajajo predolgo in da s tem krši 13. člen konvencije.

Konvencija s 14. členom prepoveduje vsakršno diskriminacijo od držav članic pri zagotavljanju pravic, zapisanih v njej. Pravice so zagotovljene vsem ljudem ne glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnosti ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine.

Dopustna je začasna omejitev nekaterih pravic ob izrednem stanju (15. člen EKČP). V tem primeru (ob vojni ali kakšni drugi nevarnosti) je vsaki državi članici dovoljeno sprejeti ukrepe, s katerimi razveljavi nekatere svoje obveznosti iz te konvencije. 2.,

3., 4. in 7. člena konvencije ni mogoče razveljaviti. Nujno je, da ukrepi ne nasprotujejo drugim obveznostim države po mednarodnem pravu. O sprejetih ukrepih mora država obvestiti generalnega sekretarja Sveta Evrope.

16. člen EKČP dopušča omejitve političnih svoboščin tujcev.

Prepovedana je zloraba pravic, priznanih v konvenciji (17. člen EKČP), kar pomeni, da se nobena določba ne sme razlagati na tak način, ki bi lahko vodil h kršitvi katerih koli pravic in svoboščin ali k njihovem omejevanju v večjem obsegu, kot ga določa sama konvencija.

Vse omejitve, dopustne v konvenciji, se smejo uporabiti le za primere, za katere so določene (18. člen EKČP).

3.2.2 Evropsko sodišče za človekove pravice

Drugi del konvencije vsebuje določbe o Evropskem sodišču za človekove pravice. Organizacijo sodišča sem na kratko opisala že v 2. poglavju, v tretjem pa bom predstavila, kako poteka postopek pred sodiščem.

Sodišče zaseda v odboru s tremi sodniki, senatu sedmih sodnikov in v velikem senatu sedemnajstih sodnikov. Pristojno je za reševanje vseh individualnih in meddržavnih zahtevkov, poleg tega pa, če odbor ministrov to zahteva, daje svetovalna mnenja o pravnih vprašanjih glede razlage konvencije in njenih protokolov.

»ESČP je edinstvena vrhovna sodna ustanova, ki vsakomur normativno (EKČP) in v praksi (sodbe ESČP in spremljanje njihovega izvrševanja prek odbora ministrov) zagotavlja upoštevanje minimalnih evropskih standardov varstva pravic in svoboščin. Vsak, čigar konvencijske pravice naj bi bile kršene in je izčrpal pravna sredstva, določena v okviru slovenskega pravnega sistema, pa pri tem ni bil uspešen, lahko toži Slovenijo pred ESČP (to velja za vse države podpisnice konvencije). Pri tem bo uspešen, če bo presoja dejanskih in pravnih okoliščin konkretnega primera pokazala, da je bil obseg varstva ožji od tistega, ki ga določata EKČP in sodna praksa ESČP« (Ribičič, 2007, str. 205).

Na sodišče lahko vloži pritožbo vsak posameznik, skupina posameznikov ali nevladna organizacija, ki meni, da jim je njihova država, ki mora biti podpisnica konvencije, kršila s to konvencijo in z njenimi protokoli priznane pravice. Pravico do pritožbe ima tudi vsaka država pogodbenica, saj lahko sodišče obvesti o vsaki domnevni kršitvi določb druge pogodbenice.

Sodišče sme zahtevek obravnavati šele, ko pritožnik izčrpa vsa domača pravna sredstva oziroma v šestih mesecih, ko je bila sprejeta dokončna odločitev po notranjem pravu. Sodišče ne obravnava zahteve, če je anonimna, če je isto zadevo

že obravnavalo ali je že v drugem postopku mednarodne preiskave ali reševanja in ne vsebuje nobenih novih dejstev. Za nesprejemljivo sodišče označi vsako zahtevo, ki ni skladna z določili konvencije ali njenih protokolov, je očitno neutemeljena ali pomeni zlorabo pravice. Če sodišče izjavi, da je neka zahteva za obravnavo sprejemljiva, nadaljuje preiskavo skupaj s predstavniki strank, pri tem pa si mora prizadevati, da bi prizadete stranke dosegle prijateljsko poravnavo zadeve.

Ko sodišče prejme zahtevek, odbor najprej odloči o (ne)sprejemljivosti le-tega. Odbor lahko zahtevo črta s seznama zadev. Obe odločitvi sta dokončni, odbor ju lahko sprejme, če zahtevka ni treba dodatno proučiti. Če je potrebna dodatna presoja, o sprejemljivosti in vsebinski utemeljenosti odloči senat sedmih sodnikov.

Senat sedmih sodnikov odloča o posameznih zahtevkih za obravnavo in tudi o meddržavnih zahtevkih. Sodba senata postane dokončna v treh primerih:

- z izjavo strank, da ne bodo zahtevale ponovne obravnave zadeve pred velikim senatom;
- če v treh mesecih od datuma sodbe ni bila vložena zahteva za ponovno obravnavo pred velikim senatom;
- če zbor velikega senata zavrne zahtevo po ponovni obravnavi.

Senat lahko zadevo, ki jo obravnava, odstopi velikemu senatu, če ta načinja tehtno vprašanje glede razlage konvencije in njenih protokolov ali če bi rešitev vprašanja lahko povzročila protislovje s predhodno izrečeno sodbo sodišča. Senat lahko zadevo odstopi velikemu senatu, če še ni izrekel svoje sodbe in če temu ne nasprotuje nobena stranka.

Veliki senat ima največja pooblastila pri odločanju, saj:

- obravnava zahteve strank za ponovno obravnavo, ki jih lahko vložijo v treh mesecih od datuma sodbe senata (veliki senat sprejme zahtevke, pri katerih se pojavlja pomembno vprašanje glede razlage in uporabe konvencije in njenih protokolov ali ko gre za vprašanje splošnega pomena);
- odloča o meddržavnih in individualnih zahtevkih;
- obravnava zadeve, ki mu jih odstopi senat;
- obravnava zahteve za svetovalna mnenja.

Sodbe velikega senata so dokončne.

Zahtevo za obravnavo postopka lahko sodišče izbriše s seznama zadev, če so okoliščine takšne, da se lahko predvideva, da vlagatelj ne namerava vztrajati pri svoji zahtevi, da je bila zadeva rešena ali da nadaljnje obravnavanje zadeve ni več upravičeno.

V postopku pred sodiščem lahko sodeluje tožena država in tudi katera koli druga pogodbenica in ljudje, tudi če niso stranke v postopku. Lahko predložijo pisne pripombe in se udeležujejo zaslišanj.

Sodbe sodišča so ugotovitvene, sodišče samo pove, ali se je res zgodila kršitev, nima pa pooblastil, da bi odpravilo oziroma razveljavilo določbe prava države pogodbenice, ki so vzrok za kršitev. Edini instrument sodišča, s katerim lahko kaznuje kršilko, je pravično zadoščenje. Oškodovani stranki lahko prisodi pravično zadoščenje, če domače pravo nudi le delno zadoščenje. Kljub temu pa sodišče le vpliva na zakonodajo držav članic, saj so le-te zavezane spoštovati sodbe sodišča. To pomeni tudi, da morajo oblikovati takšne predpise in uvesti takšno pravosodno prakso, ki bo skladna z določili konvencije in bodo zavarovali človekove pravice in svoboščine v čim večjem mogočem obsegu.

Vse sodbe sodišča in tudi odločitve o (ne)sprejemljivosti zahtevkov morajo biti utemeljene. Pogodbenice so dolžne spoštovati končno sodbo sodišča v vsaki zadevi, v kateri so stranke. Izvršitev sodbe sodišča nadzoruje odbor ministrov.

»Pomen sodišča je zato lahko predvsem v tem, da s svojimi sodbami oblikuje kakovostno in sodobnim družbenim razmeram ustrezno razlago konvencije in tako prispeva k oblikovanju trdnih evropskih standardov o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, ki naj postopoma privedejo do kar se da poenotenega dojemanja pravic v vseh državah članicah Sveta Evrope« (Perenič, 2002, str. 57).

3.2.3 Razne določbe

Tretji del konvencije, člani od 52 do 59, vsebuje različne določbe.

52. člen EKČP obravnava vlogo generalnega sekretarja. Ta lahko od držav članic zahteva pojasnila o tem, na kakšen način njihovo nacionalno pravo zagotavlja učinkovito uveljavljanje določb te konvencije.

EKČP določa, da je obstoječe človekove pravice treba varovati (53. člen EKČP). Nobena določba te konvencije ne omejuje ali odpravlja pravic in svoboščin, ki jih je mogoče uveljaviti po zakonih, ki veljajo v državah članicah, ali po sporazumih, ki jih je posamezna država članica podpisala, zato določb ni mogoče razlagati s tem namenom.

54. člen EKČP pravi, da so pooblastila odbora ministrov določena v Statutu Sveta Evrope in nobena določba konvencije teh pooblastil ne odpravlja.

EKČP v 55. členu določa, da se spori, nastali zaradi razlage ali uporabe določb konvencije, rešujejo s sredstvi, ki so predvideni v konvenciji in ne v drugih pogodbah, konvencijah ali deklaracijah.

Člani 56, 57, 58 in 59 vsebujejo določbe o ozemeljski veljavnosti konvencije, pridržkih držav članic, odpovedi, podpisu in o ratifikaciji.

EKČP velja na ozemlju države podpisnice in na ozemljih, za katera je posamezna podpisnica odgovorna, če država tako določi s posebno izjavo.

Konvencija dopušča državam, da lahko ob podpisu konvencije izrazijo pridržke. To lahko storijo ob kateri koli določbi, če kakšen zakon, ki takrat velja na ozemlju podpisnice, ni v skladu s to določbo.

Vsaka podpisnica konvencije se ji lahko odpove po preteku petih let od takrat, ko je postala njena pogodbenica, in po poteku šestmesečne odpovedi. Kljub odpovedi pa država še vedno odgovarja za katero koli dejanje oziroma kršitev, ki jo je storila, preden je odpoved začela veljati. Vsaka država, ki preneha članstvo v Svetu Evrope, ob istih pogojih preneha biti tudi stranka te konvencije.

Konvencija je stopila v veljavo, ko jo je podpisalo in ratificiralo deset držav, to je bilo septembra 1953.

3.2.4 PROTOKOL h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in svoboščin

Prvi protokol h konvenciji je bil podpisan v Parizu 20. marca 1952, v veljavo pa je stopil maja 1954, ko ga je ratificiralo deset držav. Konvencijo dopolnjuje z nekaterimi novimi pravicami, to so varstvo lastnine, pravica do izobrazbe in pravica do svobodnih volitev.

Pravica vsake fizične in pravne osebe je, da ima svoje premoženje in svojo lastnino, ki mu ne sme biti odvzeta (člen 1, Protokol 1). Odvzem pa je vendarle dopusten, če je to v javnem interesu skladno z zakonsko določenimi pogoji in ob spoštovanju splošnih načel mednarodnega prava. Države imajo pravico, da uvedejo zakone, ki so potrebni za nadzor nad uporabo premoženja ali za zagotovitev plačila davkov, drugih prispevkov ali denarnih kazni.

Države morajo pri izvajanju izobraževanju omogočiti staršem, da svojim otrokom zagotovijo takšno vzgojo in izobrazbo, ki je skladna z njihovim verskim in s filozofskim prepričanjem (2. člen, Protokol 1).

3. člen določa, da morajo države članice v razumnih časovnih presledkih zagotoviti svobodne in tajne volitve. Ljudstvo mora imeti pri izbiri zakonodajnih teles pravico, da svobodno izrazi svoje mnenje.

3.2.5 PROTOKOL ŠTEVILKA 4 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in svoboščin, ki zagotavlja določene pravice in svoboščine, ki še niso vključene v Konvencijo in v prvi Protokol h Konvenciji

Ta protokol je bil podpisan 20. januarja 1966 v Strasbourgu, veljati pa je začel leta 1971, po ratifikaciji petih držav.

Protokol v 1. členu prepoveduje zaporno kazen zaradi dolgov. Nikomur se ne sme odvzeti prostost, če ne more izpolniti pogodbenih obveznosti.

2. člen Protokola št. 4 določa novo pravico, in sicer svobodo gibanja. Vsak, ki je zakonito na ozemlju neke države, se lahko na njenem ozemlju svobodno giba in izbira prebivališče. Vsak lahko svobodno zapusti katero koli državo, tudi lastno. Omejitve pri izvajanju te pravice so dovoljene, če so potrebne zaradi državne in javne varnosti, za preprečevanje kaznivih dejanj, vzdrževanje javnega reda, varstvo pravic in svoboščin drugih ljudi ali za zaščito zdravja ali morale. Omejitve morajo biti določene z zakonom.

3. člen Protokola št. 4 prepoveduje izgon državljanov. Nihče ne sme biti izgnan z ozemlja države, katere državljan je, niti mu ne sme biti prepovedan vstop v državo, katere državljan je.

4. člen Protokola št. 4 določa, da je prepovedan skupinski izgon tujcev.

3.2.6 PROTOKOL ŠTEVILKA 6 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki zadeva odpravo smrtne kazni

Protokol številka 6 so podpisali s Strasbourgu 28. aprila 1983, veljati pa je začel leta 1985, ko ga je ratificiralo pet držav članic.

Najpomembnejša določba tega protokola je vsebovana že v prvem členu. Ta določa, da se smrtna kazen odpravi in da nihče ne sme biti obsojen na takšno kazen ali usmrčen. Vendar pa sme (2. člen protokola št. 6) država članica v svoji zakonodaji določiti smrtno kazen za dejanja, storjena med vojno ali ob neposredni vojni nevarnosti. O takšnih določbah mora država obvestiti generalnega sekretarja Sveta Evrope.

Nadalje protokol prepoveduje razveljavljanje določb s sklicevanjem na 15. člen konvencije. To pomeni, da se ob izrednem stanju ne sme omejiti pravic, ki so

določene v tem protokolu. Prav tako niso dopustni pridržki glede določb tega protokola na podlagi 57. člena konvencije.

3.2.7 PROTOKOL ŠTEVILKA 7 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin

Protokol je bil podpisan 24. novembra 1983 v Strasbourgu, veljati pa je začel leta 1988, potem ko ga je ratificiralo sedem držav članic.

1. člen Protokola št. 7 določa proceduralna jamstva ob izgonu tujcev. Tujec, ki zakonito prebiva na ozemlju neke države, ne sme biti izgnan z njenega ozemlja, razen z odločbo, ki temelji na zakonu. Pri tem mu mora biti dana možnost, da ugovarja proti izgonu, zahteva preizkus svoje zadeve ter da ga glede izгона sprejme pristojni organ. Dopusten je izgon tujca, še preden uveljavi zgoraj navedene pravice, če je tak izgon nujen zaradi javnega reda ali varnosti države.

2. člen Protokola št. 7 določa pravico do pritožbe v kazenskih zadevah. Vsak, ki je bil obsojen zaradi kaznivega dejanja, ima pravico zahtevati preizkus sodne odločbe o krivdi in kazni pred višjim sodiščem. Zakon določi pogoje, pod katerimi lahko obsojeni uveljavlja to pravico. Pravica do pritožbe se lahko izjemoma omeji, če gre za kršitev manjšega pomena, če je prizadetega že na prvi stopnji obsodilo najvišje sodišče ali če mu je bila izrečena oprostilna sodba po pritožbi zoper oprostilno sodbo.

Vsak ima pravico do odškodnine, če se zgodi sodna pomota (3. člen Protokola št. 7). Do odškodnine ob sodni pomoti je upravičena oseba, ki je prestajala kazen zaradi sodbe, ki je bila pozneje razveljavljena ali pa je bila ta oseba pomiloščena zaradi novoodkritih dejstev njen v prid.

4. člen Protokola št. 7: Pravica, da nisi dvakrat sojen ali kaznovan za isto kaznivo dejanje.

Protokol v 4. členu določa, da pravosodni organi iste države ne smejo nikogar ne kazensko preganjati ne kaznovati za kaznivo dejanje, za katero je bil na podlagi zakona in skladno s kazenskim postopkom te države s pravnomočno sodbo že oproščen ali obsojen. Dopustna je obnova postopka, če se pojavijo novi dokazi in nova dejstva ali pa če se je v prejšnjih postopkih zgodila bistvena napaka, ki bi lahko vplivala na sodbo. Te določbe se ne smejo razveljaviti s sklicevanjem na 15. člen konvencije.

5. člen Protokola št. 7 zakoncem priznava enake civilnopravne pravice in dolžnosti, ki izhajajo iz zakonske zveze, v medsebojnem razmerju in razmerju do svojih otrok. Te pravice jim pripadajo med samo zakonsko zvezo in tudi po njenem prenehanju.

3.2.8 PROTOKOL ŠTEVILKA 12 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin

Ta protokol so članice Sveta Evrope podpisale 4. novembra 2000 v Rimu, veljati pa je začel šele aprila 2005.

Bistvo protokola je splošna prepoved diskriminacije. Države članice Sveta Evrope so se s podpisom tega protokola zavezale, da bodo še naprej podpirale enakost vseh ljudi s skupno krepitvijo splošne prepovedi diskriminacije. Uživanje vsake pravice, ki je predvidena z zakonom, je zagotovljeno brez kakršne koli diskriminacije na kateri koli podlagi, kot je: spol, rasa, barva, jezik, vera, politično ali drugo prepričanje, narodnostni ali socialni izvor, povezava z narodnostno manjšino, lastnina, rojstvo ali drug status. Pomembna je tudi druga točka 1. člena, ki določa, da ne bo noben javni organ proti nikomur izvajal diskriminacije.

3.2.9 PROTOKOL ŠTEVILKA 13 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin glede odprave smrtne kazni v vseh okoliščinah

Protokol je bil podpisan v Vilni 3. maja 2002, veljati pa je začel julija 2003, ko ga je ratificiralo deset držav članic.

Kot je razvidno že iz samega naslova protokola, le-ta odpravlja smrtno kazen v vseh okoliščinah in pri tem ne dopušča nobenih omejitev ali pridržkov. Pravica do življenja je temeljna vrednota v vsaki demokratični družbi, zato je odprava smrtne kazni bistvenega pomena za varstvo te pravice ter popolno priznanje prirojenega dostojanstva vseh ljudi.

Protokol določa, da se smrtna kazen odpravi in da nihče ne sme biti obsojen na takšno kazen ali usmrčen. Poleg tega prepoveduje kakršno koli začasno omejitev ali razveljavitev te pravice ob izrednem stanju. Prav tako niso dopustni pridržki. Pridržek lahko (po 57. členu konvencije) država izrazi ob kateri koli posebni določbi te konvencije, če kak zakon, ki takrat velja na njenem ozemlju, ni skladen s takšno določbo. Protokol takšne pridržke držav članic izrecno prepoveduje. Vsaka država, podpisnica tega protokola, mora varovati pravico do življenja, saj se je k temu zavezala s podpisom.

3.2.10 PROTOKOL ŠTEVILKA 14 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki spreminja nadzorni sistem konvencije

Protokol številka 14 uvaja pomembne spremembe na področju same organizacije in pristojnosti Evropskega sodišča za človekove pravice. Sodišče je od leta 1998, ko je bilo ustanovljeno, obravnavalo že ogromno pritožb, z leti pa se je ta številka le še povečevala, k temu pa je pripomogla tudi priključitev novih držav. Največ pritožb se nanaša na kršitve pravice do življenja, svobode in varnosti, spoštovanja zasebnega in do družinskega življenja, daleč največ pa je kršitev, ki se nanašajo na 6. in 13. člen. Tu gre predvsem za kršitev pravice do sojenja v razumnem roku. Ta problem je prisoten tudi v Sloveniji (sodba Lukenda v. Slovenija). Sodišče pri tem nemalokrat obravnava ponavljajoče se zadeve, zadeve, ki se nanašajo na isti problem, enako kršitev. Večkrat razsoja o dejansko istih stvareh. Ta problem bi rešili, če bi države članice res dosledno upoštevale in spoštovale sodbe sodišča ter jih sproti vnašale v domači pravni red. Eden izmed mogočih ukrepov, ki bi razbremenili sodišče, bi bil tudi ustanovitev neke ustanove, organa, ki bi izvajal selekcijo pritožb. To funkcijo je imela Evropska komisija za človekov pravice, ki pa je bila ukinjena.

Zaradi naraščajočega števila zadev, ki jih mora sodišče obravnavati, so se države članice Sveta Evrope odločile, da sprejmejo protokol številka 14. Bistvo protokola je v tem, da upošteva pripombe in mnenja odbora ministrov in parlamentarne skupščine, poleg tega pa želijo z njim na dolgi rok ohraniti in hkrati izboljšati učinkovitost nadzornega sistema. Zagotoviti želijo, da bo ESČP še vedno glavni organ pri varstvu človekovih pravic v Evropi.

»Prav porast števila pritožb je eden izmed kazalnikov uspešnosti sodišča, saj ljudje danes vedo, da obstaja instrument, ki jim lahko pomaga, kadar imajo občutek, da so kršene njihove temeljne pravice« (Brander, 2005, str. 303).

Protokol uvaja poglobljene spremembe, ki naj bi izboljšale sam sistem sojenja, skrajšale postopke in omogočile učinkovitejše odločanje ter reševanje zadev.

Protokol sodnikom podaljšuje mandat iz šest na devet let, pri tem ne morejo biti ponovno izvoljeni. Svojo funkcijo opravljajo, dokler niso zamenjani oziroma največ do 70. leta. Sodnik je lahko razrešen svoje funkcije, če drugi sodniki z dvetretinjsko večino odločijo, da ne izpolnjuje več zahtevanih pogojev.

Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin določa, da sodišče odloča v odboru treh sodnikov, senatu sedmih sodnikov ter v velikem senatu s sedemnajstimi sodniki. Protokol št. 14 pa je uvedel še sodnika posameznika. Odbor ministrov lahko na zahtevo plenuma soglasno in za določen čas zmanjša število sodnikov senata s sedem na pet. Sodnik posameznik odloča o (ne)sprejemljivosti

posameznih zahtev za obravnavo, lahko jih tudi črta s seznama zadev sodišča. Njegova odločitev je dokončna, sprejeti pa jo sme, če posamezne zahteve ni treba dodatno proučiti. Če sodnik ne sprejme odločitve o nesprejemljivosti zahteve ali je ne črta s seznama zadev, jo predloži v nadaljnjo presojo odboru ali senatu.

Odbor še vedno odloča o posameznih zahtevkih. Najprej odloči, ali je neki zahtevek sprejemljiv za obravnavo ali pa ga črta s seznama zadev. Tako lahko odloči, če ni potrebna dodatna presoja. Če odloči, da je zadeva sprejemljiva za obravnavo, lahko o njej tudi izda sodbo, če se temeljno vprašanje te zadeve nanaša na razlago ali uporabo konvencije in njenih protokolov in je hkrati že del ustaljene sodne prakse sodišča. Odločitve odbora so dokončne.

Če ne sodnik posameznik ne odbor ne sprejmeta odločitve o nesprejemljivosti zahteve oziroma je ne črtata s seznama zadev in če odbor ne izda sodbe, senat odloči o sprejemljivosti za obravnavo in vsebini posameznih zahtev za obravnavo.

Protokol tudi dopolnjuje 35. člen konvencije, ki določa, kdaj je posamezen zahtevek nesprejemljiv za obravnavo. Odločitev o nesprejemljivosti zahtevka za obravnavo sodišče sprejme v treh primerih: če zadeva ni skladna z določbami konvencije in njenih protokolov, je očitno neutemeljena ali pa pomeni zlorabo pravic. Protokol k temu dodaja še, da je zadeva nesprejemljiva, če za vlagatelja ni nastal znatno neugodnejši položaj, razen če spoštovanje človekovih pravic, opredeljenih v konvenciji in protokolih, ne zahteva obravnave vsebine zahteve in če na tej podlagi ni mogoče zavrnil nobene zadeve, ki je ni že prej ustrezno obravnavalo domače sodišče.

Naslednja novost protokola je, da lahko komisar za človekove pravice sodeluje pri vseh zadevah, ki jih obravnavata senat in veliki senat. To pomeni, da se sme aktivno udeleževati obravnave in prilagati pisne pripombe.

Sodišče si mora v vsakem postopku prizadevati, da stranke dosežejo prijateljsko poravnano. Če se zgodi, sodišče črta zadevo s svojega seznama. To stori z odločbo, v kateri na kratko navede dejstva in dosežene rešitve problema. To odločbo nato pošlje odboru ministrov, ki nadzoruje, ali stranke spoštujejo njene določbe.

Protokol dopolnjuje tudi 46. člen konvencije, ki določa, da so sodbe sodišča zavezujoče za pogodbenice v vsaki zadevi, v kateri nastopajo kot stranke. Stranke morajo spoštovati sodbo sodišča. Odbor ministrov nadzoruje, ali je to res tako. Če odbor ministrov presodi, da so se pri razlagi sodbe pojavile težave, ki ovirajo njen nadzor, sme zadevo predložiti sodišču, ki mora podati mnenje o razlagi. Če odbor ministrov meni, da neka pogodbenica ne spoštuje sodbe v zadevi, v kateri je stranka, lahko ukrepa na dva načina. Najprej državi vroči uradno obvestilo o tem, da je ugotovil neupoštevanje določb sodbe. Nato pa lahko velikemu senatu predloži vprašanje, ali pogodbenica res ni izpolnila svoje obveznosti. Če veliki senat ugotovi, da pogodbenica ni upoštevala sodbe, zadevo vrne odboru ministrov, ta pa odloči,

kakšne ukrepe bo sprejel proti kršilki. Če veliki senat takšne kršitve ne ugotovi, odbor ministrov konča obravnavo zadeve.

Pomembna je tudi 17. določba protokola, ki Evropski uniji dovoljuje, da pristopi k podpisu konvencije. Na drugi strani je Evropska unija sprejela Lizbonsko pogodbo, ki omogoča pristop Unije h konvenciji o varstvu človekovih pravic. S tem sta obe organizaciji vzpostavili normativno podlago za to, da članice Evropske unije sprejmejo EKČP. Problem je nastal v praksi, saj niti Protokol št. 14 EKČP niti Lizbonska pogodba za zdaj še nista veljavna.

Protokol je bil podpisan 13. maja 2004 v Strasbourgu, vendar še ni veljaven, saj ga še niso podpisale in ratificirale vse države članice, kar je pogoj, da začne protokol veljati.

4 ZAKLJUČEK

Namen diplomskega dela je bil predstaviti Svet Evrope in Evropsko konvencijo o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah.

Svet Evrope je mednarodno priznana organizacija, ki šteje 47 članic in ima zelo pomembno vlogo na evropskem političnem področju. Aktiven je na vseh področjih, ki so skupna njegovim članicam. Rešuje vsa pomembna evropska vprašanja, izjema je edino obramba. Le-ta je še vedno v domeni posamezne države članice. Svet je bil ustanovljen z namenom, da se evropske države ponovno združijo, povežejo in aktivno sodelujejo ter tako prispevajo k obstanku evropske družbe. To naj bi zagotovili z varstvom človekovih pravic, demokracije in pravne države, ozaveščanjem javnosti o pomenu človekovih pravic, s spodbujanjem raznolikosti ter z reševanjem vseh problemov evropskih držav. Te cilje dosega s pomočjo razprav, na katerih sprejemajo pogodbe, sporazume in druge mednarodno zavezujoče dokumente s skupnimi akcijami in programi, ki celovito urejajo določeno problematiko. Članstvo v Svetu Evrope temelji na varovanju in jamstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin vsem ljudem na ozemlju države ter spoštovanje vladavine prava. Svet Evrope je ena izmed pomembnejših in najdejavnějšíh mednarodnih organizacij, ki skrbi za zaščito temeljnih človekovih pravic in svoboščin ter je pri tem tudi izjemno uspešna.

Organa Sveta Evrope sta Odbor ministrov in Parlamentarna skupščina. Odbor ministrov je izvršni organ SE, ki sprejema vse pomembnejše odločitve Sveta. Sestavljajo ga zunanji ministri držav članic, ki na sejah zastopajo in razpravljajo o mnenjih svojih držav do določenih problemov evropske družbe; pri tem sprejemajo konvencije, sporazume, deklaracije in resolucije o aktualnih političnih vprašanjih. Odbor ministrov je varuh temeljnih vrednot Sveta. Omogoča kolektivno sodelovanje in spodbuja sodelovanje med državami članicami.

Parlamentarna skupščina je drugi organ Sveta Evrope, ki obravnava aktualne probleme sodobne družbe ter druga pomembna vprašanja in težave, s katerimi se srečujejo evropske države. Ima predvsem svetovalno vlogo, poleg tega voli glavne funkcionarje v Svetu ter sprejema razna priporočila odboru ministrov, resolucije in sklepe, ki so namenjeni državam članicam, parlamentom, političnim strankam in odboru ministrov. Skupščina vpliva na odbor ministrov predvsem s svojimi priporočili, ki jih mora odbor upoštevati pri končni odločitvi, poleg tega mu svetuje pri sprejemu novih članic, osnutkih pogodb, protokolov, proračunu in pri izvajanju Socialne listine. Odbor ministrov lahko prisostvuje razpravam skupščine, ta pa ima pravico, da odboru postavlja pisna ali ustna vprašanja, ne more pa ga nadzorovati. Odbor mora pripraviti poročilo o svojih dejavnostih za vsako zasedanje skupščine.

Glede na to, da diplomsko delo v drugem delu obravnava Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic, je več pozornosti namenjene dejavnostim in dosežkom Sveta Evrope na področju človekovih pravic. Svet ima že v statutu zapisano, da mora

vsaka njegova članica vsem ljudem, ki sodijo pod njeno jurisdikcijo, zagotoviti temeljne človekove pravice in svoboščine. Varstvo le-teh postaja vedno pomembnejše, saj živimo v času globalizacije, ko se zunanje meje držav odpirajo za vse ljudi, države se povezujejo med seboj, sodelujejo, ljudje se selijo iz ene države v drugo. Po drugi strani pa je na to področje vplival predvsem terorizem, ki je opozoril, da je človeško življenje premalo spoštovano in varovano. Svet Evrope je zelo dejaven na področju varovanja človekovih pravic. Sprejetih je veliko konvencij in drugih mednarodnih dokumentov, ki zagotavljajo in varujejo te pravice. Svet ima organizirane tudi razne programe, komisije, agencije in odbore, ki zagotavljajo spoštovanje priznanih pravic.

Na področje človekovih pravic se je usmerila tudi Evropska unija. Dolga leta ta problem ni bil urejen. Sodišče evropskih skupnosti se je opiralo na sodbe ESČP, končno pa so le sprejeli Listino Unije o temeljnih pravicah ter s tem ustvarili celovit in razumljiv katalog pravic in svoboščin tudi za državljane Unije. Listina bo začela veljati z ratifikacijo Lizbonske pogodbe med vsemi državami članicami. Lizbonska pogodba in Listina sta za države članice Unije in njihove državljane zelo pomembni. Povečala sta se obseg zajamčenih človekovih pravic in njihovo varstvo, saj imamo na eni strani ESČP, ki uveljavlja določbe EKČP, na drugi strani pa Sodišče evropskih skupnosti, ki bo bedelo nad Listino. Poleg dvojnega varstva pravic Lizbonska pogodba prinaša tudi večje pristojnosti nacionalnih parlamentov in večjo participacijo državljanov pri sprejemanju zakonodaje Unije ter druge novosti, ki imajo pozitivne posledice za delovanje Unije.

Med konvencijami je najbolj znana in najpomembnejša Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Konvencija je prvi mednarodnopravno zavezujoči dokument o varstvu človekovih pravic in temelji na Splošni deklaraciji človekovih pravic. Konvencija priznava pravico do življenja, svobode in varnosti, pravico do poštenega sojenja, spoštovanja zasebnega in družinskega življenja, svobodo govora, mišljenja, vesti in vere, pravico do poroke, pravico do učinkovitega pravnega sredstva, pravico do izobrazbe, pravico do pritožbe ... Na drugi strani pa prepoveduje mučenje, suženjstvo in prisilno delo, diskriminacijo ter odpravlja smrtno kazen. Vse države, ki so podpisale konvencijo, so se s tem zavezale, da bodo vsem ljudem na svojem ozemlju jamčile pravice, ki jih zagotavlja ta konvencija. V nasprotnem primeru jih kaznuje Evropsko sodišče za človekove pravice.

Posebno moč daje konvenciji Evropsko sodišče za človekove pravice. To je bilo ustanovljeno z dodatnim protokolom leta 1998. Bistvo sodišča je, da lahko nanj vloži pritožbo vsak, ki meni, da so mu bile kršene pravice, ki mu jih priznavajo konvencija in njeni protokoli. Primarno je za reševanje pritožb odgovorna država podpisnica konvencije, ki mora zagotoviti, da se kršitev odpravi. Če tega ne stori, ima pritožnik možnost, da se obrne na ESČP. Sodišče je zadolženo za razlago določb konvencije in ugotavljanje, ali se je dejansko zgodila kršitev pravic. Sodišče lahko ob kršitvah kaznuje kršilko. Ta je dolžna spoštovati sodbo sodišča; storiti mora vse, da se kršitev odpravi, in poskrbeti, da se ne ponovi. Sodišče lahko le ugotovi določeno kršitev, ne

more pa razveljaviti ali odpraviti spornega dokumenta. Države podpisnice konvencije so se s podpisom le-te obvezale, da bodo spoštovale in zagotavljale človekove pravice vsem, ki sodijo pod njeno oblast, torej je odprava kršitev njihova dolžnost. Moč sodišča se kaže predvsem v tem, da ima pravico denarno kaznovati kršilko, kar je tudi eden izmed glavnih razlogov, da si vse države, ki kršijo pravice, prizadevajo odpraviti te kršitve. Poleg tega sodba državi negativno vpliva na mednarodni ugled le-te. Sodbe so namreč javne in vsak lahko vidi, česa je obtožena neka država. Odbor ministrov nadzoruje, ali kršilke upoštevajo sodbo sodišča.

Iz sodne prakse sodišča je razvidno, da je kršitev konvencije zelo veliko. Najpogostejše so kršitve 3., 6. in 13. člena. Tudi Slovenija je bila že obsojena, ker je kršila prepovedi mučenja, ker ni hitro razsodila o pripornikovi zahtevi za izpustitev, zaradi sodnih zaostankov in počasnih sodnih postopkov.

Pomembni so tudi protokoli, ki dopolnjujejo in spreminjajo konvencijo. Protokol številka 13 zahteva odpravo smrtne kazni v vseh primerih, protokol številka 12 vsebuje splošno prepoved diskriminacije, protokol številka 14, ki edini še ni veljaven, pa spreminja nadzorni sistem konvencije in omogoča pristop Evropske unije h EKČP. Ta protokol naj bi omogočil učinkovitejše in hitrejše reševanje pritožb, poleg tega daje odboru ministrov večje pristojnosti pri nadzoru izvrševanja sodb sodišča. Kot kažejo statistični podatki ESČP, se število pritožb iz leta v leto povečuje. Sodišče je zato vedno bolj obremenjeno. Potrebna bo še veliko dela in sprejetih ukrepov, da se bo situacija spremenila. Začeti bo treba na dnu. Vsaka država članica mora dosledneje spoštovati sodbe sodišča, tj. tiste, v katerih je sama stranka, in tiste, ki se nanašajo na druge kršilke. Učiti se je treba iz lastnih in tujih napak. Tako bo na sodišče prišlo manj zadev, saj bo vsaka država znala sama razsoditi o določeni pritožbi, sodišče pa se bo lahko posvetilo pomembnejšim primerom.

LITERATURA

BENOIT-ROHMER, Florence, KLEBES, Heinrich. Pravo Sveta Evrope: na poti k vseevropskemu pravnemu prostoru. GV založba, Ljubljana, 2006.

BRANDER, Patricia, et al. KOMPAS: priročnik za učenje mladih o človekovih pravicah. DZS, Ljubljana, 2005.

GOMIEN, Donna. Kratek vodič po Evropski konvenciji o človekovih pravicah. Ministrstvo za zunanje zadeve, Ljubljana, 1995.

GRILC, Peter, PODOBNIK, Klemen, ACCETTO, Matej. Pravna ureditev EU in človekove pravice. V: Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili / [predgovor Danilo Turk, avtorji uvodnih pojasnil Miro Cerar ... [et al]]. Društvo Amnesty international Slovenije: Mirovni inštitut, Ljubljana, 2002, str. 59–87.

JANIS, Mark W. European human rights law: text and materials. Oxford University Press, Oxford, New York, 2008

KALČINA, Liana. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP) s Poslovníkom Evropskega sodišča za človekove pravice. Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope (IDC Sveta Evrope) pri Narodni in univerzitetni knjižnici, Ljubljana, 2005.

KALČINA, Liana. Svet Evrope, 800 milijonov Evropejcev. Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope (IDC Sveta Evrope) pri Narodni in univerzitetni knjižnici, Ljubljana, 2005a.

KAUČIČ, Igor, GRAD, Franc. Ustavna ureditev Slovenije. GV založba, Ljubljana, 2003.

KUHELJ, Alenka. Mednarodno varstvo človekovih pravic: primer kolizije pravice do zasebnosti in pravice do varnosti: gradivo za študente 2.letnika (predmet Mednarodno varstvo človekovih pravic). Fakulteta za upravo, Ljubljana, 2008.

LAMBERT-ABDELGAWAD, Elisabeth. The execution of judgements of the European Court of Human Rights. Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2002.

MARITAIN, Jacques. Človek in država. Študentska založba, Ljubljana, 2002.

MURGEL, Jasna. Človek v mednarodnem pravu. Grafiti studio, Maribor, 2003.

OVEY, Clare. Jacobs and White, the European Convention on Human Rights. Oxford University Press, Oxford, New York, 2006.

PERENIČ, Anton. Svet Evrope in človekove pravice. V: Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili / [predgovor Danilo Turk, avtorji uvodnih pojasnil Miro Cerar...[et al]]. Društvo Amnesty international Slovenije: Mirovni inštitut, Ljubljana, 2002, str. 49–57.

RIBIČIČ, Ciril. Evropsko pravo človekovih pravic: izbrana poglavja. Pravna fakulteta = Facultas iuridica, Ljubljana, 2007.

VIRI

1. Državno pravobranilstvo Republike Slovenije. Odločitve Evropskega sodišča za človekove pravice. URL=<< <http://www2.gov.si/dp-rs/escp.nsf><<. 20. 4. 2009.
2. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. URL=<<http://www.coe.si/sl/evropsko_sodisce_za_clovekove_pravice/evropska_konvencija_o_varstvu_clovekovih_pravic_in_temeljnih_svoboscina/predstavitve/<<. 6. 4. 2009.
3. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Dejavnosti – Človekove pravice – Boj proti trgovini z ljudmi. URL=<<http://www.coe.si/sl/dejavnosti/clovekove_pravice/boj_proti_trgovini_z_ljudmi/<<. 30. 3. 2009.
4. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Dejavnosti – Človekove pravice – enakost med spoloma. URL=<<http://www.coe.si/sl/dejavnosti/clovekove_pravice/enakost_med_spoloma/<<. 30. 3. 2009.
5. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Dejavnosti – Človekove pravice – evropska socialna listina. URL=<<http://www.coe.si/sl/dejavnosti/clovekove_pravice/evropska_socialna_listina/<<. 30.3.2009.
6. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Dejavnosti – Človekove pravice – Mediji. URL=<<http://www.coe.si/sl/dejavnosti/clovekove_pravice/mediji/<<. 30. 3. 2009.
7. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Dejavnosti – Človekove pravice – Narodne manjšine. URL=<<http://www.coe.si/sl/dejavnosti/clovekove_pravice/narodne_manjsine/<<. 30. 3. 2009.
8. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Dejavnosti – Človekove pravice – Preprečevanje mucenja. URL=<<http://www.coe.si/sl/dejavnosti/clovekove_pravice/preprecevanje_mucenja/<<. 30. 3. 2009.
9. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Dejavnosti – Človekove pravice – Program policija in človekove pravice. URL=<<http://www.coe.si/sl/dejavnosti/clovekove_pravice/program_187_policija_in_clovekove_pravice_171/<<. 30. 3. 2009.

10. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Evropsko sodišče za človekove pravice – Predstavitev. URL=<<http://www.coe.si/sl/evropsko_sodisce_za_clovekove_pravice/predstavitev/. 25. 3. 2009.
11. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Evropsko sodišče za človekove pravice – Sodbe proti Sloveniji. URL=<<http://www.coe.si/sl/evropsko_sodisce_za_clovekove_pravice/sodbe_proti_sloveniji/<<. 20. 4. 2009
12. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Organi in institucije. URL=<<http://www.coe.si/sl/organi_in_institucije/<<. 23. 3. 2009.
13. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Organi in institucije – Generalni sekretar. URL=<<http://www.coe.si/sl/organi_in_institucije/generalni_sekretar/<<. 25. 3. 2009.
14. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Organi in institucije – Odbor ministrov. URL=<<http://www.coe.si/sl/organi_in_institucije/odbor_ministrov/<<. 23. 3. 2009.
15. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Organi in institucije – Parlamentarna skupščina. URL=<<http://www.coe.si/sl/organi_in_institucije/parlamentarna_skupscina/<<. 23. 3. 2009.
16. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Organi in institucije – Parlamentarna skupscina-delovanje. URL=<<http://www.coe.si/sl/organi_in_institucije/parlamentarna_skupscina/delovanje/<<. 23. 3. 2009.
17. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Organi in institucije – Parlamentarna skupščina – Sestava. URL=<<http://www.coe.si/sl/organi_in_institucije/parlamentarna_skupscina/sestav/<<. 23. 3. 2009.
18. Huba, d. o. o., in Informatika Mihelac. Predstavitev Sveta Evrope – Na kratko. URL=<<http://www.coe.si/sl/predstavitev_sveta_evrope/na_kratko/<<. 23. 3. 2009.
19. Kalčina, L. Svet Evrope, 800 milijonov Evropejcev. Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK, Ljubljana, 2005a. URL=<<

http://www.coe.si/res/doc/publikacija_800_milijonov_evropejcev-4480.pdf<<. 6. 4. 2009.

20. Listina Unije o temeljnih pravicah. URL=<< <http://eur-lex.europa.eu/sl/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303SL.01000101.htm><< 20. 5. 2009.

21. Lizbonska pogodba, ki spreminja Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti. URL= <<<http://eur-lex.europa.eu/sl/treaties/dat/12007L/htm/12007L.html><<. 20. 5. 2009.

Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Uradni list RS (13. 6. 1994), MP, št. 7-41/1994 (RS 33/1994).

Statut Sveta Evrope, Uradni list RS (7. 5. 1993), MP, št. 6-36/1993 (RS 23/1993).

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

EU	Evropska Unija
SE	Svet Evrope
ESČP	Evropsko sodišče za človekove pravice
EKČP	Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

Podpisana Bitja Kreže izjavljam, da sem to diplomsko delo izdelala in napisala samostojno. Strinjam se z njegovo objavo na internetu.

Diplomsko delo je lektoriral Tomaž Petek, profesor slovenščine.